

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH**
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví a financí

Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

**Mezinárodní účetní standardy –
Koncepční rámec**

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Miroslav Máče, Csc., Ph.D.

Autor:

Jitka Kottová

2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jitka KOTTOVÁ

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Název tématu: IFRS - Mezinárodní účetní standardy - Koncepční rámec

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem práce bude ve stručnosti efektivně zpracovat rozsáhlou a složitou problematiku mezinárodních účetních standardů. Nastítnit vývoj a strukturu koncepčního rámce. Seznámit se základními cíli a složkami účetních výkazů. A ukázat na příkladu souvislosti mezi třemi výkazy: rozvahou, výsledovkou a výkazem peněžních toků.

Osnova:

1. Vývoj koncepčních rámců.
2. Struktura koncepčního rámce IAS.
3. Účel (cíle) účetních výkazů.
4. Uživatelé účetních výkazů.
5. Základní složky účetních výkazů.
6. Uznávání a oceňování-základních složek účetních výkazů.
7. Pojetí kapitálu a jeho uchování.
8. Příklad: systémové vazby účetních výkazů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

30 - 40 stran

Forma zpracování bakalářské práce:

tištěná

Seznam odborné literatury:

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví 2003, Balance 2003

Fireš, B., Harna, L.: Mezinárodní účetní standardy. Konsolidovaná účetní závěrka, Balance 1997

Müllerová, L., Roubíčková, J.: Účetnictví II, Balance 2004

Kovanicová, D.: Finanční účetnictví. Světový koncept, Polygon 2002

Krupová, L.: IAS v příkladech, I., II. A III. díl, VOX 2003

Loja, R.: Konsolidovaná účetní závěrka - příručka, Balance 2003

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Miroslav Máče, CSc., Ph.D.
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání bakalářské práce:

23. října 2006

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. dubna 2007

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.

děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

prof. Ing. František Střeleček, CSc., Dr.h.c.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 23. října 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „**Mezinárodní účetní standardy - Koncepční rámec**“ vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v přehledu použité literatury.

v Českých Budějovicích, dne 16. dubna 2007

Jitka Kottová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Miroslavovi Máčemu, Csc., Ph.D. za odborné vedení a cenné metodické rady při zpracování bakalářské práce. Současně děkuji oponentovi bakalářské práce Ing. Tomášovi Babkovi, který mi svými radami a připomínkami pomohl při zpracování této práce. V neposlední řadě patří dík i mému příteli Karlovi za trvalou podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod	8
1. Vývoj koncepčních rámců	9
1.1. Vznik koncepčních rámců	9
1.2. Cíl koncepčních rámců a jeho zavedení do praxe	10
1.3. Dodržování IAS/IFRS v rámci Evropské unie	11
1.4. Projekt Konvergence	11
1.5. Projekt revize koncepčních rámců.....	11
2. Struktura koncepčního rámce IAS.....	13
3. Účel (cíle) účetních výkazů (účetní závěrky)	14
4. Uživatelé účetních výkazů a jejich informační potřeby	15
5. Základní předpoklady (předpoklady vnějšího okolí).....	18
5.1. „Akruální základ“	18
5.2. Předpoklad v zásadě nepřetržité činnosti podniku	18
6. Kvalitativní charakteristiky účetních výkazů	19
7. Základní složky účetních výkazů	23
7.1. Stavební prvky rozvahy	24
7.1.1. Aktiva	24
7.1.2. Dluhy / závazky	25
7.1.3. Vlastní kapitál.....	25
7.2. Stavební prvky výsledovky	26
7.2.1. Výnosy.....	26
7.2.2. Náklady.....	26
8. Uznávání základních složek účetních výkazů	28
8.1. Pojem „uznávání v účetnictví“	28
8.2. Kritéria uznávání	28
8.3. Specifické problémy uznávání aktiv, dluhů, výnosů a nákladů	29
8.3.1. Uznávání aktiv	30
8.3.2. Uznávání dluhů.....	30
8.3.3. Uznávání výnosů	30
8.3.4. Uznávání nákladů	31
9. Měření (oceňování) základních složek účetních výkazů	32

9.1.	Význam oceňování aktiv a závazků	32
9.2.	Oceňovací základny.....	32
9.2.1.	Historická cena	32
9.2.2.	Běžná (reprodukční) cena.....	33
9.2.3.	Realizovatelná (vypořádací) hodnota	33
9.2.4.	Současná (odúročená) hodnota budoucích peněžních toků.....	33
9.2.5.	Fair value	34
9.3.	Modely oceňování podle IAS/IFRS	34
9.3.1.	Model pořizovací ceny (Cost Model).....	34
9.3.2.	Model přecenění (Revaluation Model).....	35
9.3.3.	Fair Value Model.....	35
9.3.4.	Rozvahový model	35
9.4.	Závěrem k oceňování aktiv a závazků.....	35
10.	Pojetí kapitálu a jeho uchování.....	36
10.1.	Kapitál a majetková podstata podniku.....	36
10.2.	Různá pojetí a uchování kapitálu podniku	36
11.	Příklad: systémové vazby účetních výkazů	44
11.1.	Rozvaha	44
11.2.	Výsledovka (Výkaz zisku a ztráty).....	48
11.3.	Výkaz peněžních toků (výkaz cash flow).....	49
	Závěr.....	52
	Summary.....	53
	Přehled použité literatury.....	54

Úvod

Nejednotnost přístupu k řešení některých otázek v jednotlivých národních účetních legislativách je zásadní problém, který způsobuje potíže při srovnávání výkazů finančního účetnictví mezi podniky sídlícími v různých státech.

Postupující globalizace ekonomiky a propojování mezinárodních trhů vedla již v 70. letech minulého století ke snahám, aby se obecné účetní zásady a postupy používané v různých státech světa přibližovaly (harmonizovaly). Cílem harmonizace by mělo být, aby informace obsažené v účetních výkazech byly srovnatelné.

Snahy o přibližování účetních soustav existují ve třech liniích:

- jako harmonizace v rámci Evropské unie,
- jako harmonizace v USA (US GAAP),
- jako celosvětová harmonizace (Mezinárodní účetní standardy - IAS/IFRS).

Tato práce se bude týkat harmonizace účetnictví probíhající v celosvětovém měřítku - Mezinárodních účetních standardů a především Koncepčního rámce, který je jejich součástí.

V textu jsou označovány Mezinárodní účetní standardy zkratkou IAS/IFRS. Důvodem je, že Výbor pro mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards Committee - IASC), který vznikl v roce 1973 v Londýně a který vypracoval soubor Mezinárodních účetních standardů (International Accounting Standards - IAS) byl v roce 2001 nahrazen Radou pro mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards Board - IASB). Tato Rada se skládá ze 14 členů z devíti zemí a jejím úkolem je vyvíjet a zlepšovat IAS a vydávat Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (International Financial Reporting Standards - IFRS). Nově vytvořené standardy jsou označovány jako Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) proto, že název Mezinárodní účetní standardy (IAS) nedostatečně zdůrazňuje, že se nejedná o úpravu účtování, ale o úpravu účetního výkaznictví.

Koncepční rámec, jako takový, není účetním standardem. Obsahuje základní předpoklady, ze kterých vychází text Mezinárodních účetních standardů. Vymezuje cíle účetního výkaznictví, včetně výčtu uživatelů účetních výkazů. Zabývá se kvalitativními charakteristikami účetních výkazů, definicemi základních prvků výkazů. Vymezuje kritéria a podmínky pro uznávání základních složek výkazů v účetnictví a způsoby jejich oceňování. Vysvětluje i otázky pojetí kapitálu a jeho uchování. Je tedy určitým ideovým základem účetních výkazů.

Cílem práce bude ve stručnosti efektivně zpracovat rozsáhlou a složitou problematiku Mezinárodních účetních standardů. Nastínit vývoj a strukturu Koncepčního rámce IAS/IFRS. Seznámit se základními cíli a složkami účetních výkazů. A ukázat na příkladu souvislosti mezi třemi výkazy: rozvahou, výsledovkou a výkazem peněžních toků.

K dané problematice je vydávána řada publikací. Pro zpracování této práce byly použity informace získané z odborné literatury, z odborných časopisů a z dokumentů uvedených na internetu, jejichž seznam je uveden v přehledu použité literatury.

1. Vývoj koncepčních rámců

Jako přímý důsledek světové hospodářské krize začaly již ve 30. letech 20. století v USA postupně vznikat tzv. **Všeobecně uznávané účetní principy** (Generally Accepted Accounting Principles - US GAAP). V roce 1934 delegoval Kongres USA pravomoc týkající se účetnictví na zvláštní komisi SEC (Security and Exchange Commission). Tato komise záhy delegovala odpovědnost za národní úpravu účetnictví na soukromé instituce - nejprve na AICPA, poté na APB. Ty se pokoušely o vypracování ucelené, vnitřně provázané teorie finančního účetnictví a výkaznictví.

Šlo spíše jen o různá dílčí řešení některých účetních problémů, jako je účtování, oceňování a vykazování nehmotných aktiv, zásob a dalších. Období mezi 30. a 70. lety je proto označováno řadou autorů jako období „*řešení dílčích problémů ve finančním účetnictví a výkaznictví*“.

1.1. Vznik koncepčních rámců

Teprve 70. léta minulého století znamenala zásadní změnu ve vývoji finančního účetnictví a výkaznictví. Toto období lze charakterizovat jako *období zpracování a postupného prosazování tzv. koncepčních rámců finančního účetnictví a výkaznictví*. Za počátek lze považovat vznik **Rady pro standardy finančního účetnictví** (Financial Accounting Standards Board - FASB) v USA. Na ni byla v roce 1973 delegována odpovědnost za otázky účetnictví v USA. Hlavním záměrem tohoto orgánu bylo vytvořit soubor tzv. konceptů, jenž by tvořily teoretický základ pro postupné zpracování standardů finančního účetnictví a výkaznictví. Cílem zpracování koncepčního rámce bylo pomocí jasně definovaných konceptů, zásad, kritérií, charakteristik atd., které tvořily jeho obsah, poskytnout spolehlivý základ pro hodnocení:

- správnosti dosud používaných postupů v účetnictví a výkaznictví u jednotlivých tematických oblastí,
- poskytnout východiska a kritéria pro správné řešení nově se objevujících účetních problémů.

Je potřeba zdůraznit, že koncepční rámec zpracovaný FASB se stal podnětem pro zpracování obdobných postupů a aktivit i v dalších zemích, př. v mezinárodních institucích. Např. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) zpracovala některé materiály pro harmonizaci finančního účetnictví a výkaznictví multinacionálních společností. V rámci Evropské unie byly zpracovány příslušné direktivy pro členské země unie. V neposlední řadě posloužil i jako východisko pro práci **Výboru pro mezinárodní účetní standardy** (International Accounting Standards Committee - IASC), který byl založen v Londýně soukromou aktivitou profesních účetních institucí rovněž v roce 1973.

Cílem IASC bylo vypracovat úplný soubor **Mezinárodních účetních standardů** (International Accounting Standards - IAS). V roce 2001 byl nahrazen **Radou pro mezinárodní účetní standardy** (International Accounting Standards Board - IASB). Tato Rada se skládá ze 14 členů z devíti zemí a jejím úkolem je vyvíjet a zlepšovat IAS a vydávat **Mezinárodní standardy účetního výkaznictví** (International Financial Reporting Standards - IFRS). Nově vytvořené standardy jsou označovány jako Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) proto, že název Mezinárodní účetní standardy (IAS) nedostatečně zvýrazňuje, že se nejedná o úpravu účtování, ale o úpravu účetního výkaznictví.

Dosud zpracované koncepční rámce jsou výsledkem teorie a praxe finančního účetnictví a výkaznictví v době, kdy byly vytvořeny. Nejsou tedy dokonalým a uzavřeným systémem obecně uznávaných zásad, definic, kritérií, charakteristik atd., ale systémem otevřeným, který umožňuje a vyžaduje jejich další zpřesňování. Platí to prakticky o všech, dosud zpracovaných a používaných koncepčních rámcích, včetně koncepčního rámce mezinárodních účetních standardů.

1.2. Cíl koncepčních rámců a jeho zavedení do praxe

Základní přínos koncepčních rámců vyplývá z jejich hlavního cíle: pomocí shodného posuzování, účtování, oceňování a vykazování dosáhnout toho, aby informace obsažené v účetních výkazech byly srovnatelné. A tím i podstatně zvýšit jejich využitelnost pro ekonomická rozhodování příslušných uživatelů.

Samotný koncepční rámec finančního účetnictví a výkaznictví však nestačí, neboť poskytuje jen základní teoretická východiska pro zajištění regulace, standardizace a harmonizace účetnictví. Má-li dosáhnout svého základního cíle, je nutno jej doplnit soustavou účetních standardů, předpisů, obecně přijímaných účetních postupů, včetně například i závazných forem účetních výkazů.

Zavedení cílů koncepčních rámců do praxe se v různých zemích děje různými cestami, a to v závislosti na celé řadě faktorů - ekonomické faktory, právní systémy, historické (včetně tradice v účetnictví), sociální i další. Jde o neobyčejně složitou záležitost. Za hlavní faktor lze považovat celkový přístup k regulaci činnosti jednotlivých účetních jednotek (podniků) v rámci národního hospodářství, který se v různých zemích historicky vyvinul a tradičně uplatňuje. Celkově se projevuje v odlišném pojetí práva. Z tohoto hlediska lze rozlišovat země, jejichž právní systém je založen na tzv. *zvykovém právu* a země, v nichž je právní systém založen na *římském, resp. kodifikovaném právu*.

První z uvedených přístupů je charakteristický pro anglosaské země, v nichž se regulace účetnictví děje primárně pomocí obecně uznávaných a praxí přijímaných účetních principů (zásad či konvencí) označovaných jako GAAP (Generally Accepted Accounting Principles). Typickou zemí, v níž je tento přístup uplatňován, je USA.

Jde zde o ucelený soubor předpokladů, principů, zásad, standardů a postupů, které musí účetní jednotka dodržovat při sestavení a předkládání účetních výkazů. Pro US GAAP je charakteristické, že mají povahu doporučení (vodítek), z nichž by měli účetní pracovníci vycházet a že nejsou vyhlášeny formou právních předpisů (zákonem, vyhláškami apod.).

Druhý ze shora uvedených základních přístupů platí pro země, jejichž právní systém se historicky vyvinul z římského práva, pro které je charakteristické kodifikované zákonodárství. Tyto země se vyznačují tím, že striktně spoléhají na zákony a další právní předpisy.

Celková úroveň finančního účetnictví a výkaznictví je tedy závislá na kvalitě příslušných právních předpisů. V těchto zemích je problematické uplatňovat v účetních výkazech koncepci „pravdivého a nezkráceného obrazu“ (true and fair view).

Typickým představitelem této skupiny zemí jsou některé státy kontinentální Evropy (např. Německo, Švýcarsko). Lze prokázat, že i náš systém regulace finančního účetnictví a výkaznictví vychází z uvedené koncepce římského práva.

Je zajímavé, že právě požadavek, aby účetní výkazy poskytovaly pravdivý a nezkreslený obraz, jasně ukázal na podstatný rozdíl mezi tradicí zvykového práva na straně jedné a tradicí římského práva na straně druhé. Pro zvykové právo je typické, že definice jako je „true and fair view“ jsou vymezovány soudy ve vztahu ke konkrétním, specifickým případům, než formulacemi zákonných předpisů. U kodifikovaného práva je tomu naopak; úlohou soudů je správná interpretace zákonných předpisů.

1.3. Dodržování IAS/IFRS v rámci Evropské unie

V roce 2002 nabylo na účinnosti nařízení Evropského parlamentu a Rady, které stanovuje, aby všechny společnosti Evropské unie, které emitují veřejně obchodovatelné cenné papíry (celkem asi 9000 společností) používaly od roku 2005 při sestavování konsolidovaných účetních závěrek Mezinárodní účetní standardy IAS/IFRS.

Existuje možnost používání IAS/IFRS oddálit do roku 2007, a to u společností, které emitovaly pouze dluhové cenné papíry a u společností, které emitovaly veřejně obchodovatelné cenné papíry, ale již před vydáním tohoto nařízení použily jiné mezinárodně uznávané účetní standardy (například US GAAP).

Národní legislativy členských států mohou rozšířit požadavek na aplikaci také na společnosti, které neemitují veřejně obchodovatelné cenné papíry a na individuální (nekonsolidované) účetní závěrky. Předběžné plány 28 zemí Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru v souvislosti s používáním IFRS u těchto společností v současné době vypadají takto:

- IFRS jsou vyžadovány: Kypr, Malta, Slovensko,
- IFRS jsou povoleny: Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Island, Itálie, Lichtenštejnsko, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie,
- IFRS jsou zakázány: Litva, Lotyšsko, Polsko.

1.4. Projekt Konvergence

V říjnu roku 2002 zahájily IASB a FASB práce na projektu Konvergence, jehož cílem je harmonizace úpravy IAS/IFRS a US GAAP tak, aby byl postupně vytvořen systém standardů, který bude kompatibilní v evropském i americkém, tedy celosvětovém měřítku.

1.5. Projekt revize koncepčních rámců

Od října roku 2004 realizují IASB a FASB projekt revize svých koncepčních rámců. Cílem tohoto projektu je vytvořit jednotný koncepční rámec účetního výkaznictví, který bude sloužit společností účtujícím podle IFRS i podle US GAAP.

Obecné principy, které jsou definované koncepčním rámcem, musí být smysluplné, komplexní a konzistentní. Tato kritéria ale stávající koncepční rámce IASB a FASB nesplňují.

Důsledkem nedokonalosti stávajících koncepčních rámců je, že některé standardy nejsou s příslušným koncepčním rámcem v souladu. Tím vznikají rozpory i mezi standardy navzájem. Cílem IASB a FASB proto není jen vytvořit společný koncepční rámec, ale také odstranit některé z těchto nedostatků, aktualizovat a nově definovat obecné principy tak, aby odrážely změny ekonomického prostředí, k nimž došlo v poslední době. V tab. 1.1 jsou nastíněny fáze tohoto projektu.

Tab. 1.1 Fáze projektu věnovaného koncepčnímu rámci

Fáze	Název	Časový harmonogram
A	Cíle účetní závěrky a kvalitativní rysy	Diskusní materiál vydán ve 4. čtvrtletí 2006
B	Prvky účetních výkazů a jejich účtování	Diskusní materiál se očekává ve 2. čtvrtletí 2007
C	Oceňování	Diskuse u kulatého stolu naplánována na 1. čtvrtletí 2007
D	Vykazující jednotka	Diskusní materiál se očekává ve 2. čtvrtletí 2007
E	Vykazování a zveřejňování	Termín zatím nestanoven
F	Účel a status koncepčního rámce	Termín zatím nestanoven
G	Aplikace na neziskové subjekty	Termín zatím nestanoven
H	Finalizace	Termín zatím nestanoven

Projekt revize koncepčního rámce má pro další vývoj standardů účetního výkaznictví a jejich aplikaci v mezinárodním měřítku **zcela zásadní význam**. Sbližování IFRS a US GAAP není bez jednotného koncepčního rámce vůbec možné.

2. Struktura koncepčního rámce IAS

Koncepční rámec byl schválen v roce 1989. Koncepční rámec obsahuje základní předpoklady, ze kterých vychází text Mezinárodních účetních standardů IAS/IFRS.

Vymezuje cíle účetního výkaznictví, včetně výčtu uživatelů účetních výkazů. Zabývá se kvalitativními charakteristikami účetních výkazů - kritérii, která se mají při vykazování ctít. Dále definicemi základních prvků (aktiva, závazky, vlastní kapitál, výnosy a náklady), z nichž se skládají účetní výkazy. Vymezuje kritéria a podmínky pro uznávání základních složek výkazů v účetnictví a způsoby jejich oceňování. Vysvětluje i otázky pojetí kapitálu a jeho uchování (tj. kdy nastává onen zlomový okamžik, kdy podnik začíná dosahovat zisku). Je tedy určitým *ideovým základem* účetních výkazů.

Koncepční rámec zastřešuje všechny standardy. Pokud by se však vyskytl rozpor mezi zněním některého standardu a Koncepčního rámce, postupuje se podle příslušného standardu.

Základní struktura koncepčního rámce IAS/IFRS zahrnuje - vedle předmluvy a úvodu - tyto hlavní složky (prvky)¹:

- účel účetních (finančních) výkazů,
- tzv. základní předpoklady,
- kvalitativní charakteristiky účetních výkazů,
- základní složky účetních výkazů,
- uznávání základních složek účetních výkazů,
- měření (oceňování) základních složek,
- pojetí kapitálu a uchování kapitálu.

Z výčtu uvedených prvků (složek) celkové struktury koncepčního rámce je zřejmé, že některé z nich mají ryze či převážně strukturální povahu, jiné jsou převážně metodické povahy.

Do první skupiny lze zařadit vymezení účelu účetních výkazů (účetní závěrky), tzv. základních předpokladů, kvalitativních charakteristik účetních výkazů a základních složek účetních výkazů.

Mezi prvky, které mají metodickou povahu, se řadí: kritéria a podmínky pro uznávání základních složek účetních výkazů, jejich oceňování a dále různá pojetí uchování kapitálu podniku.

¹ FIŘEŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Balance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3.

3. Účel (cíle) účetních výkazů (účetní závěrky)

Koncepční rámec definuje v zásadě dva základní cíle účetních výkazů:

1) poskytovat informace o

- finanční pozici podniku. Finanční pozice je podle Koncepčního rámce ovlivněna strukturou aktiv a zdrojů, likviditou, solventností a schopností podniku přizpůsobit se změnám v okolí. Zdrojem informací o finanční pozici podniku je zejména *rozvaha*.
- změnách ve finanční pozici podniku a jeho celkové schopnosti vytvářet a účelně používat peněžní prostředky a jejich ekvivalenty². Změny ve finanční pozici podniku jsou patrné z výkazu o peněžních tocích (*výkaz cash flow*).
- finanční výkonnosti podniku. Výkonnost podniku se měří zejména pomocí ziskovosti, jež umožňuje posoudit efektivnost vynaložených (či dodatečně vkládaných) zdrojů. Hlavním pramenem informací o výkonnosti je *výsledovka*.

2) poskytovat informace o úrovni hospodaření podnikového managementu a zhodnocení, jak vedení podniku využilo zdrojů (kapitálu), které mu byly svěřeny třetími stranami (investoři, věřitelé, vlády atd.).

K uvedenému vymezení základních cílů účetních výkazů je třeba doplnit tyto poznámky:

a) Oproti pojetí účetních výkazů v České republice je pojetí finančních výkazů v koncepčním rámci širší. Zahrnuje, vedle vlastních výkazů, i další informace poskytované formou poznámek k výkazům, doplňkových tabulek (výkazů) i jiné informace. Z tohoto hlediska se pojem finanční výkazy blíží našemu pojmu účetní závěrka, která zahrnuje vedle účetních výkazů i přílohu k výkazům.

b) Je otázkou, zda termín finanční výkazy, použitý v koncepčním rámci IAS/IFRS, je či nikoliv co do obsahu shodný s termínem finanční zpravodajství. Problém je v tom, co se v koncepčním rámci rozumí pod slovy ...a jiné informace.

Důvod, proč je obsah finančních výkazů podle koncepčního rámce omezen jen na část finančního zpravodajství, je pravděpodobně, že obsah ostatních složek i finančního zpravodajství (ti. s výjimkou finančních výkazů) je v různých zemích rozdílný. V době, kdy byl koncepční rámec zpracováván, nebylo možné vyžadovat v této oblasti nutnou jednotu, předpokládanou v koncepci harmonizace účetnictví.

Obsah těchto složek finančního zpravodajství je totiž neobyčejně citlivý na právní formy podnikání v té které zemi, na velikost podniků i dalších faktorech. Pro představu lze uvést příklad Francie, kde podniky s více než 300 zaměstnanci jsou povinny od roku 1977 zveřejňovat roční, tzv. sociální rozvahu, která obsahuje údaje o zaměstnanosti, školení, výši mezd a ostatních zaměstnaneckých požitků i některé další údaje.

c) Správné vymezení účelu (cílů) účetních (finančních) výkazů je nutné i proto, aby se jasně odlišilo, že jejich smyslem a základní funkcí je poskytovat užitečné informace pro rozhodování, nikoliv určovat, jaká tato rozhodnutí mají být. Jasně vymezení cílů výkazů se tak zaměřuje na řešení problémů vlastního finančního účetnictví a výkaznictví, a ne na to, co je účelem rozhodování investorů, věřitelů a dalších uživatelů účetních informací.

² Za peněžní ekvivalenty se považují krátkodobá, vysoce likvidní aktiva, která jsou snadno směnitelná za peněžní prostředky a která jsou vystavena nevýraznému riziku spojenému se změnou jejich hodnoty.

4. Uživatelé účetních výkazů a jejich informační potřeby

Problematika uživatelů účetních výkazů a jejich informačních potřeb je řešena v samotném úvodu Koncepčního rámce IAS/IFRS. Předchází řešení a charakteristice jednotlivých složek Koncepčního rámce.

Správné vymezení struktury uživatelů účetních výkazů a jejich informačních potřeb bylo nutno řešit před vlastním zpracováním Koncepčního rámce IAS/IFRS. Struktura uživatelů je jedním z nezbytných, obtížně řešitelných a z hlediska dosažení cílů mezinárodní harmonizace finančního účetnictví a výkaznictví zásadních problémů.

Základním cílem účetních systémů je poskytovat informace, které uspokojují potřeby těch, kdo s nimi pracují. Vymezení uživatelů, jejich struktury a analýza jejich informačních potřeb je tudíž výchozí při výstavbě a uspořádání každého účetního systému, ať již na národní či mezinárodní úrovni. Míra uspokojení informačních potřeb uživatelů je zároveň i hlavním kritériem pro hodnocení efektivity daného účetního systému.

Tento závěr podstatně ovlivňuje samotnou definici účetnictví. Moderní účetnictví zahrnuje oproti minulosti další podstatnou složku, tj. efektivní sdělování zjištěných informací příslušným uživatelům.

Při vymezování struktury uživatelů účetních výkazů a jejich informačních potřeb bylo nutno řešit tyto hlavní otázky³:

a) jak široký by měl být okruh uživatelů vzhledem k tomu, že teoreticky tvoří velmi rozsáhlý a nehomogenní soubor subjektů, které účetní informace využívají. Zda tedy mezi ně zahrnout jen některé nejvýznamnější skupiny, k nimž nesporně patří investoři jako poskytovatelé tzv. ekvitního (vlastního) kapitálu, věřitelé jako poskytovatelé tzv. výpůjčního kapitálu, anebo i kategorie další (zaměstnanci, obchodní dodavatelé, zákazníci, různé orgány vlády, širší veřejnost i další). Souběžně s tím rozhodnout i to, které ze zmíněných skupin uživatelů by měly mít přednost v případě rozporných požadavků na informace; zejména zda prioritu by měli mít investoři jako poskytovatelé ekvitního kapitálu, anebo věřitelé, kteří poskytují kapitál výpůjční,

b) jaké místo by ve struktuře uživatelů měly mít subjekty, které pro výkon své činnosti potřebují odlišně strukturované informace, hlavně orgány daňové,

c) vymezit dominantní charakteristiku účetní informace z hlediska potřeb uživatelů.

Konečné řešení těchto otázek vzalo v úvahu výsledky celé řady studií zabývajících se stavem finančního účetnictví a výkaznictví v různých zemích. Studie ukázaly, že struktura uživatelů účetních výkazů, i váha jednotlivých jejich skupin je v různých zemích rozdílná. Závisí na odlišných ekonomických, historických, právních i dalších faktorech.

Za hlavní faktor lze považovat rozdíly v ekonomických podmínkách. Výzkumem se např. ukázalo, že pokud hlavním pramenem získávání kapitálu podniků je kapitálový trh, je finanční účetnictví a výkaznictví více zaměřeno na zajištění informačních potřeb investorů.

³ FIREŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Balance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3.

Pokud jsou naopak hlavním poskytovatelem kapitálu banky (jejich úvěry), je finanční účetnictví a výkaznictví zaměřeno primárně na ochranu věřitelů. Typickým představitelem první skupiny zemí je USA a Velká Británie. Do druhé skupiny lze zařadit např. Německo a Japonsko.

V některých zemích je účetnictví primárně zaměřeno na poskytování informací pro daňové účely, a tedy také na zajištění jejich souladu s daňovými předpisy. Sekundárně pak na poskytování užitečných informací nutných pro ekonomická rozhodování uživatelů, hlavně investorů.

Logicky má tento problém zcela zásadní význam z hlediska vypovídací schopnosti účetních výkazů. Proto nebylo možno toto ignorovat při zpracování Koncepčního rámce IAS/IFRS, neboť jeho vyřešení je nezbytnou podmínkou mezinárodní účetní harmonizace.

V dalším vývoji lze předpokládat, že hlavním ekonomickým faktorem ovlivňujícím systém finančního účetnictví a výkaznictví se stane mezinárodní kapitálový trh. Tato tendence se také stala nedílnou součástí struktury uživatelů účetních výkazů a jejich informačních potřeb v Koncepčním rámci IAS/IFRS.

V Koncepčním rámci IAS/IFRS se přijalo toto řešení (pokud jde o strukturu a prioritu jednotlivých skupin uživatelů účetních výkazů a jejich informačních potřeb)⁴:

- účetní výkazy sestavené v souladu s IAS/IFRS jsou zaměřeny na potřeby externích uživatelů,
- účetní výkazy nemohou splnit požadavky všech kategorií uživatelů,
- účetní výkazy jsou primárně zaměřeny na uspokojení informačních potřeb investorů. Zároveň se vychází z předpokladu, že informace, které potřebují investoři, jsou využitelné i pro věřitele, popř. další kategorie příjemců; takové výkazy se označují jako výkazy s všeobecným použitím,
- za dominantní charakteristiku účetní informace se považuje její užitečnost pro ekonomická rozhodování uživatelů, pro rozhodování o optimální alokaci kapitálu. Účetní výkazy sestavené podle IAS jsou tak primárně orientovány na potřeby kapitálového trhu,
- účetní výkazy jsou primárně zaměřeny na zjišťování účetního hospodářského výsledku, jako základního kritéria pro měření finanční výkonnosti podniku ve vymezeném účetním období,
- jen ve velmi stručné podobě je provedena analýza informačních potřeb jednotlivých skupin uživatelů účetních výkazů.

Uvedené závěry potvrzuje i část Koncepčního rámce IAS/IFRS nazvaná Uživatelé a jejich informační potřeby:

„Mezi uživatele finančních (účetních) výkazů patří stávající a potenciální investoři, zaměstnanci, poskytovatelé výpůjčního kapitálu, dodavatelé a ostatní obchodní věřitelé, zákazníci, vlády a jejich orgány a veřejnost. Tito uživatelé používají finanční výkazy pro uspokojení některých svých rozdílných informačních potřeb. Tyto potřeby zahrnují⁵:

⁴ FIREŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Balance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3.

⁵ FIREŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Balance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3.

- a) Investoři. Poskytovatelé rizikového kapitálu a jejich poradci se zajímají o míru rizika zakotveného v jejich investicích a výnosnosti, kterou poskytují. Potřebují informace, které by jim umožnily určit, zda mají koupit, držet, nebo prodat. Akcionáři se také zajímají o informace, které jim umožňují stanovit schopnost podniku platit dividendy.
- b) Zaměstnanci. Zaměstnanci a jejich reprezentanti mají zájem o informace o stabilitě a ziskovosti svých zaměstnavatelů. Mají též zájem o informace, které jim umožňují zjistit schopnost podniku poskytovat mzdy, platy, odměny, penze a pracovní příležitosti.
- c) Poskytovatelé výpůjčního kapitálu. Poskytovatelé výpůjčního kapitálu mají zájem o informace, které jim umožní určit, zda jejich půjčky a s nimi spojené úroky budou splaceny včas.
- d) Dodavatelé a jiní obchodní věřitelé. Dodavatelé a jiní obchodní věřitelé mají zájem o informace, které jim umožní určit, zda jejich pohledávky budou uhrazeny včas. Obchodní věřitelé se budou pravděpodobně zajímat o podnik z hlediska kratšího časového období, než poskytovatelé výpůjčního kapitálu, pokud nejsou závislí na udržení si podniku jako velkého zákazníka.
- e) Zákazníci. Zákazníci mají zájem o informace o pokračování chodu podniku, zvláště tehdy, když mají s podnikem dlouhodobý vztah, nebo jsou na něm závislí.
- f) Vlády a jejich orgány. Vlády a jejich orgány se zajímají o alokaci zdrojů, a k ní se vážící činnosti podniku. Vyžadují také informace nutné pro regulaci činnosti podniku, stanovení daňové politiky a jako základ pro statistiku národního důchodu a podobné statistiky.
- g) Veřejnost. Podniky ovlivňují jednotlivce různými způsoby. Podniky např. mohou podstatně přispívat různými způsoby místní ekonomice, včetně počtu lidí, které zaměstnávají, a jejich patronstvím místních dodavatelů. Finanční výkazy mohou pomoci veřejnosti tím, že poskytují informace o vývojových trendech v prosperitě podniku a o rozsahu jeho činnosti.“

Za přípravu a předkládání finančních výkazů podniku má hlavní odpovědnost vedení podniku. Management dovede stanovit formu a obsah doplňkových informací nutných pro uspokojení jeho vlastních potřeb. Vykazování těchto informací však není součástí Koncepčního rámce. Přesto jsou zveřejňované finanční výkazy založeny na informacích používaných managementem o finančním postavení, výkonnosti a změnách ve finančním postavení podniku.

5. Základní předpoklady (předpoklady vnějšího okolí)

Stejně tak jako ostatní systémy také účetnictví je ovlivňováno vnějším okolím. Efektivně fungujícímu systému finančního účetnictví a výkaznictví musí předcházet analýza vlivu vnějšího okolí na jeho cíle, strukturu i metody. Důkladné poznání tohoto vlivu je základem pro vytvoření koncepčního rámce finančního účetnictví a výkaznictví, ať již v národním či mezinárodním měřítku.

Zmíněné závažné souvislosti jsou proto také promítnuty do koncepčních rámců zpracovaných pro národní účetní potřeby v USA (FASB) i do koncepčního rámce IAS/IFRS, a to jako významný prvek jejich struktury.

Pro vyjádření vlivu vnějšího okolí na systém finančního účetnictví a výkaznictví se obvykle používá termín „předpoklady“.

Podle Koncepčního rámce IAS/IFRS existují dva základní předpoklady: tzv. akruální základ a předpoklad nepřetržité činnosti podniku, které jsou formulovány následovně:

5.1. „Akruální základ“

Aby účetní (finanční) výkazy plnily svůj účel, jsou sestavovány na akruálním účetním základě. Podle něho jsou výsledky transakcí a jiných událostí, které mají pro podnik peněžní důsledky, uznávány v okamžiku (období), kdy se udály (tj. v období jejich vzniku), nikoliv v období, v němž dojde k přijetí či úhradě peněz či jejich ekvivalentů. Jsou tedy v účetních knihách zachyceny a v účetních výkazech uváděny v obdobích, k nimž se vztahují.

Účetní (finanční) výkazy sestavené na akruálním základě informují uživatele nejen o minulých transakcích, které již vyvolaly příjem a výdej peněžních prostředků (o tom by informovaly i účetní výkazy sestavené na neakruální bázi), ale také o očekávaných finančních závazcích v budoucnu a o ekonomických zdrojích (aktivech), které představují příjem peněz v budoucnosti. To jsou velmi užitečné informace, jež zajímají a ovlivňují uživatele při přijímání a realizaci ekonomických rozhodnutí.

5.2. Předpoklad v zásadě nepřetržité činnosti podniku

Účetní (finanční) výkazy se normálně sestavují za předpokladu, že podnik bude v dohledné budoucnosti pokračovat ve své činnosti. Předpokládá se tedy, že podnik nemá ani záměr, ani není nucen likvidovat nebo podstatně zúžit rozsah svých operací; existuje-li však takový záměr nebo taková nutnost, musí být účetní (finanční) výkazy sestaveny na jiném základě a tato použitá základna musí být zveřejněna.

Při sestavování účetních výkazů se tedy má vycházet z toho, že - pokud není důkaz o opaku - podnik bude pokračovat nadále ve své činnosti.

6. Kvalitativní charakteristiky účetních výkazů

Z vymezeného cíle finančních výkazů vyplývá, že jejich základním zaměřením je poskytování užitečných informací pro ekonomická rozhodování jejich uživatelů. Ve struktuře koncepčního rámce IAS/IFRS se proto jako další krok musel řešit a vymezit pojem užitečné účetní informace. Ta se definuje pomocí tzv. kvalitativních charakteristik, tj. vlastností či požadavků, které musí účetní informace mít, resp. jímž musí vyhovovat, má-li být pro ekonomická rozhodování užitečná.

Mezi nejzávažnější charakteristiky patří⁶:

1. srozumitelnost,
2. významnost, závažnost (relevance),
3. spolehlivost, zahrnující řadu kvalitativních rysů jako jsou:
 - a) důvěryhodné (věrné) zobrazení,
 - b) přednost obsahu (podstaty) před formou,
 - c) nestrannost,
 - d) opatrnost,
 - e) úplnost,
4. srovnatelnost.

1. Srozumitelnost. Důležité je, aby uživatel účetním výkazům porozuměl a mohl je pak prakticky využít. Je proto žádoucí prezentovat účetní informace jasně, v logické struktuře a bez zbytečných složitostí.

2. Relevance (významný vztah k posuzované věci). Účetní výkazy by měly obsahovat jen relevantní informace, a ne takové, které nejsou pro uživatele přínosem a které neúčelně zvyšují náklady na pořizování dat. Relevance informací je ovlivněna jejich podstatou a významností. Někdy sama podstata informace je postačující pro určení její relevance. Významnost primárně závisí na velikosti položky. Vynechání nebo chybné uvedení významné informace může ovlivnit ekonomická rozhodnutí uživatelů. V podmínkách měnících se cen to také vyžaduje, aby oceňování aktiv a dluhů v účetních výkazech bylo založeno především na běžných, popř. očekávaných cenách.

3. Spolehlivost. Informace je spolehlivá, jestliže neobsahuje závažnou chybu a zkreslení a jestliže se na ni uživatelé mohou spolehnout.

Informace může být relevantní a zároveň nespolehlivá, což může být pro hodnocení situace zavádějící. Např. podnik teprve jedná s pojišťovnou o uznání škody a o velikosti částky, která mu má být placena za škodu způsobenou živelnou pohromou, nemá (a ani nemůže) v účetních výkazech uvádět přesnou částku, i když je vhodné tuto okolnost zveřejnit.

Pod spolehlivost se zahrnuje řada dalších kvalitativních charakteristik, jimiž jsou:

a) *Důvěryhodné zobrazení*. Informace je spolehlivá, jestliže věrně a pravdivě zobrazuje transakce a všechny další události.

⁶ KOVANICOVÁ, D., et al. *Finanční účetnictví: Světový koncept*. 4. vyd. Praha: Polygon, 2003. 524 s. ISBN 80-7273-090-8.

b) *Přednost obsahu (podstaty) nad formou.* Má-li informace věrně prezentovat transakce a události, je nezbytné, aby tak činila ve shodě s jejich podstatou a ekonomickou realitou a nikoliv pouze v souladu s jejich právní formou. Podstata transakcí totiž nemusí být vždy konzistentní s tím, co vyplývá z jejich právního popisu. Např. podnik na základě dokumentů prodal část svého majetku jinému podniku, ale uzavřel s ním tichou dohodu o tom, že se bude podílet na budoucím ekonomickém užitku, což v dokumentech uvedené není. Údaje v dokumentech tedy o transakci nevypovídají pravdivě.

c) *Nestrannost.* Informace uložená v účetních výkazech musí být neutrální (tj. nesmí být předpojatá). Předkládaná informace nemá být ovlivněna zájmy určité skupiny uživatelů na úkor uživatelů jiných. Rovněž nesmí ovlivňovat úsudek, který vede k předem připravenému výsledku. Tzn., že nezávislý účetní profesionál by měl po zpracování výchozích účetních dat dostat stejné výsledky jaké jsou vykázány v účetních výkazech.

d) *Opatrnost, obezřetnost, prozíravost.* Při sestavování účetních výkazů se profesionál setkává s nejistotou, která obklopuje mnoho událostí (odhad výše úhrady pochybných pohledávek, určení pravděpodobné životnosti odpisovaného dlouhodobého majetku, uznání nároků z uplatňovaných reklamací,...). Takové nejistoty je třeba při přípravě účetních výkazů zohlednit a také popsat jejich podstatu a rozsah v příloze. Tzn., že aktiva nebo výnosy by neměly být nadhodnoceny a závazky nebo náklady podhodnoceny.

e) *Úplnost.* Opomenutí informace v účetních výkazech může vést ke klamným závěrům. Proto mají účetní výkazy obsahovat úplné informace, ovšem v míře nepřekračující náklady potřebné na jejich získání.

4. Srovnatelnost. Manažeři firmy i externí uživatelé potřebují srovnávat účetní výkazy téhož podniku v časovém vývoji. Je tedy třeba zajistit, aby operace v rámci podniku byly stále stejně měřeny, oceňovány a tím i shodně vykazovány. Podnik se ale potřebuje srovnávat i s jinými obdobnými podniky. Pro tyto účely je žádoucí, aby tytéž hospodářské operace probíhající v různých podnicích byly měřeny, oceňovány a vykazovány (pokud možno) shodně.

Z přehledu kvalitativních charakteristik je zřejmé, že relevance a spolehlivost mají své hranice. Tyto hranice vyplývají z potřeby předkládat účetní výkazy včas a zachovávat rozumný poměr mezi užitek ze zveřejněné informace a náklady na její pořízení. Podívejme se na zmíněné *omezující podmínky* podrobněji.

a) *Včasnost.* Účetní výkazy by měly být vyhotoveny a předloženy co nejdříve po skončení účetního období, o němž vypovídají. Zpoždění vede ke ztrátě aktuálnosti, k zastarávání a tím i ke znehodnocování informací. Informace obsažené v účetních výkazech by měly být dostupné všem uživatelům ve stejný čas.

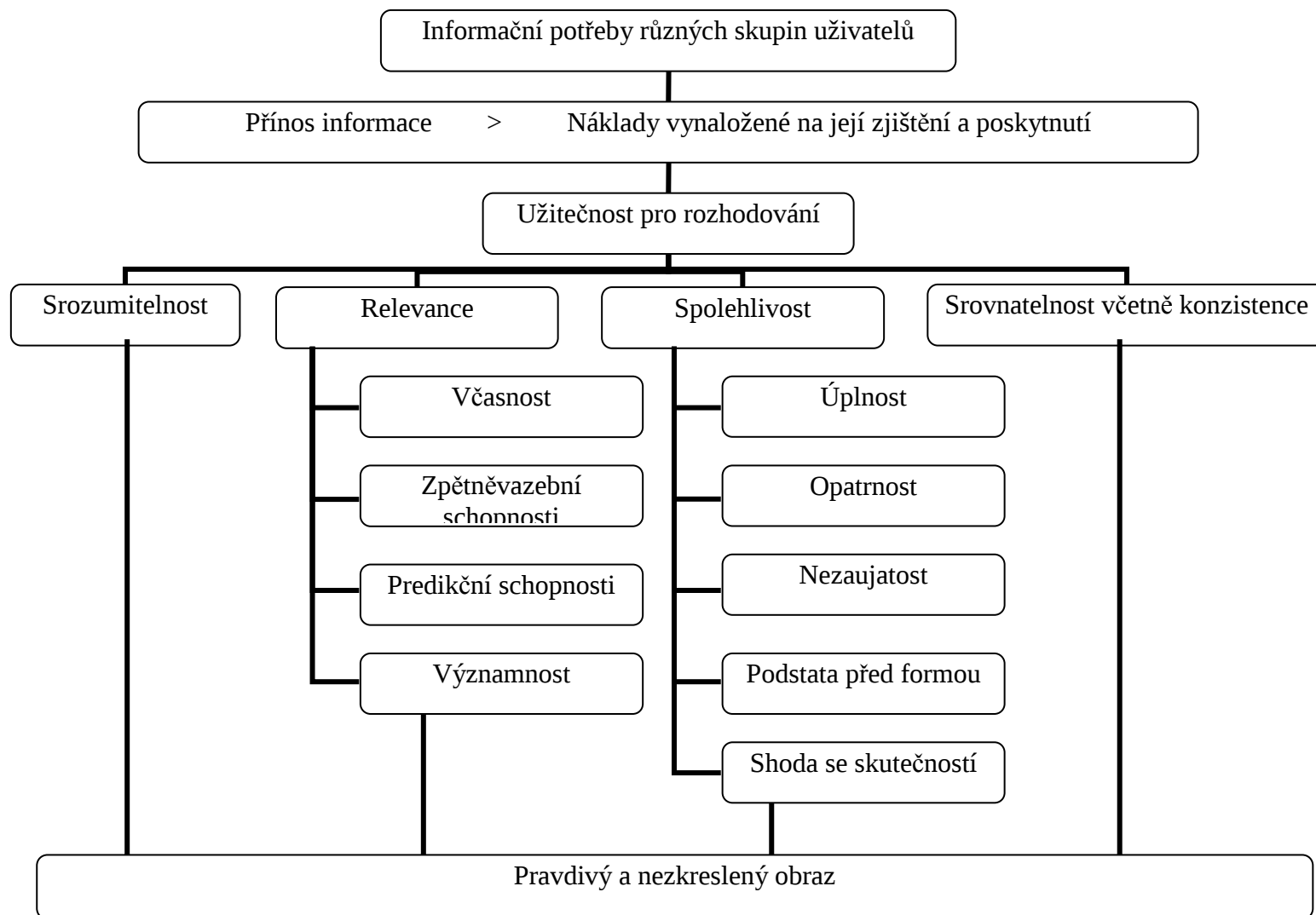
b) *Rovnováha mezi užitek a náklady.* Užitek z informace by měl být vyšší než náklady vynaložené na její získání a vykazání. Avšak zhodnocení užitku a nákladů je často problematické a závisí spíše na názoru. Kromě toho náklady na získání a vykazání informace obvykle nedopadají na ty, kteří z ní mají užitek.

c) *Rovnováha mezi kvalitativními charakteristikami.* Pokud se bude chtít vyhovět všem požadavkům, je třeba usilovat o dosažení vhodné rovnováhy mezi požadovanými charakteristikami.

Snaha držet se základních kvalitativních charakteristik, obecně uznávaných základních předpokladů a účetních zásad a respektování požadavků účetních standardů vede k vyhotovení účetních výkazů, které vyjadřují to, co se obecně považuje za pravdivý a věrný obraz (fair and true view) o podniku či za věrné zobrazení (fair presentation) jeho finanční pozice, výkonnosti a změn ve finanční pozici.

Dosud zpracované koncepční rámce pro finanční účetnictví a výkaznictví, a to jak v národním, tak i mezinárodním měřítku, nejsou zcela jednotné, a tedy i srovnatelné při vymezování kvalitativních charakteristik užitečné informace. Koncepční rámec IAS/IFRS vymezuje a uspořádává kvalitativní charakteristiky do struktury znázorněné na obr. 6.1.

Obr. 6.1 Kvalitativní charakteristiky účetních výkazů podle Koncepčního rámce IAS/IFRS

7. Základní složky účetních výkazů

Součástí Koncepčního rámce IAS/IFRS je vymezení hlavních stavebních prvků (elementů) účetních výkazů. Elementy rozumíme základní skupiny položek s určitými společnými znaky, které dohromady tvoří účetní výkazy. Jejich správný výběr, definování, vymezení vzájemných souvislostí a kritérií pro jejich uznávání v účetnictví má zásadní význam pro zajištění řádné funkce účetních výkazů. Důvody jsou tyto:

- správným definováním stavebních prvků a vymezením kritérií pro jejich uznávání v účetnictví se vymezuje předmět finančního účetnictví a výkaznictví. Pomocí definic a kritérií pro uznávání se určuje jak by se měly v účetnictví posuzovat, zaúčtovat a vykazovat jednotlivé transakce a jiné ekonomické skutečnosti.
- správné vymezení obsahu základních složek a podmínek pro jejich uznávání v účetnictví je základní předpoklad pro zajištění srovnatelnosti účetních výkazů mezi jednotlivými zeměmi a zejména v mezinárodním měřítku.

Podle výsledků různých srovnávacích studií v oblasti finančního účetnictví a výkaznictví existují velké rozdíly v zahrnování základních prvků do aktiv, závazků, vlastního kapitálu, nákladů a výnosů atd. v různých zemích. Studie ukazují také jaké problémy to vyvolává při vzájemném srovnávání dosažených výsledků podniky v různých zemích, při konsolidaci účetních výkazů, v nutnosti sestavovat více souborů účetních výkazů atd. To pochopitelně snižuje využitelnost těchto informací při rozhodování jejich příjemců.

Jasně definice základních složek účetních výkazů i kritérií pro jejich uznávání v účetnictví jsou nutným východiskem pro zpracování jednotlivých mezinárodních účetních standardů a zajišťují tak jejich provázanost s konceptním rámcem. Jde o zásadní skutečnost, neboť autorita a životaschopnost jednotlivých standardů jsou do značné míry spojovány s tím, že navazují na všeobecně dohodnuté a odsouhlasené principy, kritéria a definice zakotvené v Koncepčním rámci IAS/IFRS⁷.

Koncepční rámec vymezuje dvě skupiny základních složek účetních výkazů podle toho čeho se tyto účetní výkazy týkají. *Rozvaha* zajišťuje informace o finanční pozici podniku ke konci účetního období, informace o finanční výkonnosti podniku podává *výsledovka* (výkaz zisku a ztráty).

Do první skupiny se zahrnují **aktiva, dluhy a vlastní kapitál**; v rámci druhé skupiny se definují **náklady a výnosy** (v širším pojetí).

Vedle rozvahy a výsledovky se sestavuje i třetí základní výkaz, a to výkaz změn ve finanční pozici podniku (*výkaz o peněžních tocích*, výkaz cash flow). Poněvadž však tento výkaz čerpá potřebné údaje normálně z rozvahy a z výsledovky, nedefinuje konceptní rámec základní složky specifické pro tento výkaz.

⁷ FIREŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Bilance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3.

7.1. Stavební prvky rozvahy

7.1.1. Aktiva

V Koncepčním rámci jsou aktiva vymezena třemi definičními znaky:

- pro účetní jednotku představují budoucí ekonomický prospěch (užitek) spočívající v očekávaném přírůstku peněžních prostředků či jejich ekvivalentů,
- tento užitek získává účetní jednotka použitím aktiva, přičemž může zamezit přístup k tomuto užitku ostatním subjektům (účetním jednotkám),
- hospodářská transakce, která zajišťuje účetní jednotce budoucí prospěch, se již uskutečnila, tj. existence aktiva není závislá na budoucích transakcích či událostech.

Aktiva lze tedy definovat jako nositele budoucího ekonomického prospěchu, který je danou účetní jednotkou získán a kontrolován a který je výsledkem minulých hospodářských transakcí.

Budoucí ekonomický prospěch představovaný aktivy může být získán buď jako přímý nebo nepřímý přírůstek peněz nebo jejich ekvivalentů. Přímo lze získat přírůstek peněz např. u obchodovatelných cenných papírů krátkodobé povahy, které jsou ihned přeměnitelné na peníze, nebo ve formě přijatého úroku z dlouhodobých půjček, které podnik poskytl. Nepřímý přírůstek peněz lze realizovat zapojením dané položky aktiv, jako výrobního činitele, do produktivní činnosti podniku. Postupně se tato položka přemění na hotové výrobky a dále se prostřednictvím pohledávek přemění na peníze. Těmito položkami jsou hmotný investiční majetek, suroviny a materiál. Jako aktiva se uznávají i takové položky, které mají schopnost nepřímo zvýšit peněžní prostředky podniku tím, že umožňují snížit budoucí výdaje peněz. Jde např. o zavedení lepší technologie, která sníží vlastní náklady podniku (např. patenty a licence).

Budoucí ekonomický prospěch se může projevit různými způsoby, např. se aktiva:

- a) užijí samostatně nebo v kombinaci s jinými aktivy při výrobě výrobků určených k prodeji,
- b) přemění v jiná aktiva,
- c) použijí k vypořádání dluhu,
- d) rozdělí vlastníkům podniku.

Je třeba doplnit několik poznámek:

a) Do aktiv se zahrnují nejen hmotná aktiva (pozemky, budovy, stroje a zařízení, zásoby, materiál), ale také nehmotná aktiva (patenty, licence, know-how), pokud odpovídají všem znakům rozhodujícím pro jejich zařazení do aktiv.

b) Zařízení získané formou finančního pronájmu je také aktivem podniku (přestože účetní jednotka (nájemce) k němu nemá vlastnické právo), neboť vyhovuje uvedeným definičním znakům a splňuje i další kritéria nutná pro jeho uznání v účetnictví.

c) Aktiva se obvykle získávají nákupem či vlastní výrobou. Lze je však získat i jinak. Např. stát může podniku darovat pozemek, má-li zájem na podnikatelském rozvoji v dané oblasti.

Uvedené definiční znaky charakterizují jen podstatné obsahové charakteristiky. Má-li se daná položka aktiv stát předmětem účetnictví, musí být splněny některé další podmínky a kritéria, nazývaná *kritéria uznávání aktiv v účetnictví* (viz. následující kapitola).

7.1.2. Dluhy / závazky

Definiční znaky dluhů jsou, obdobně jako u aktiv, vymezovány v Koncepčním rámci IAS/IFRS pomocí tří hlavních charakteristik:

- dluh zavazuje účetní jednotku k budoucímu převodu (snížení) peněžních prostředků či jiných aktiv, příp. k poskytnutí služby, jež představují jeho celkový ekonomický prospěch,
- závazek k převodu aktiv či poskytnutí služby se musí vztahovat k dané účetní jednotce,
- hospodářská transakce, která zavazuje podnik převést aktiva či poskytnout službu, se již uskutečnila, tzn., že současný závazek je důsledkem minulých událostí.

Dluhy / závazky lze tedy definovat jako reprezentanty současné povinnosti dané účetní jednotky převést (snížit) v budoucnu své prostředky ztělesňující ekonomický prospěch, a to v důsledku minulých hospodářských transakcí.

Klasickými příklady dluhů jsou závazky za nakoupené zboží a služby. Avšak závazky vznikají také jako důsledek běžné obchodní praxe nebo jako přání udržovat dobré obchodní vztahy. Např. se podnik může rozhodnout napravit závady na svých výrobcích, které se objevily po záruční lhůtě.

Úhrada závazků může probíhat různými způsoby, např.:

- a) platbou penězi,
- b) převodem jiné položky aktiv,
- c) poskytnutím služby,
- d) nahrazením daného závazku jiným závazkem (např. splacení dluhu za zboží z nově poskytnutého bankovního úvěru),
- e) přeměnou závazku ve vlastní kapitál (např. věřitel se stává spoluvlastníkem podniku) aj.

Dluh ale také zaniká jinou cestou, např. když se věřitel vzdá svých práv (dluh promíne) nebo když zemře, aniž zanechal dědice.

Pro uznání dluhu v účetnictví opět nestačí jen to, že příslušná položka splňuje definiční znaky, ale je nutno splnit i další kritéria, o nichž pojednáme v kapitole 8.

7.1.3. Vlastní kapitál

Vlastní kapitál je vedle aktiv a dluhů podniku třetí základní složkou, která spoluurčuje celkové finanční postavení podniku.

V koncepčním rámci je vlastní kapitál (neboli čistá aktiva) definován jako reziduální (zbývající) část na aktivech podniku, po odečtení všech dluhů. Výši vlastního kapitálu nelze zjistit a ocenit nezávisle na zjištění a ocenění aktiv a dluhů, v souladu s rovnicí:

$$\text{Vlastní kapitál} = \text{Aktiva} - \text{Dluhy}$$

Koncepční rámec obsahuje také charakteristiku některých zásad a návodů pro podrobnější členění vlastního kapitálu v účetní závěrce (rozvaze). Jsou ale uváděny ve velmi neurčité formě. Důvodem je, že struktura vlastního kapitálu v jednotlivých zemích je velmi různorodá. Tato struktura je také závislá na četných faktorech (právní forma podniku a s tím související rozdílná úprava rozdělování zisku, odlišná úprava rezervních fondů atd.).

Koncepční rámec uvádí možnosti členění vlastního kapitálu na příkladu akciové společnosti. Doporučuje se uvádět samostatně základní kapitál, emisní ážio, nerozdělený zisk, rezervní fondy vytvářené z nerozděleného zisku, rezervní fond z přecenění aktiv, popř. i položku ve výši částky nutné na uchování kapitálu.

Pro externí uživatele účetních výkazů jsou informace o jednotlivých složkách vlastního kapitálu důležité z různých důvodů. Např. proto, že vyjadřují omezení podniku, která bude muset podnik respektovat při rozdělování vlastního kapitálu, odlišné nároky majitelů vlastnických práv na vyplácení dividend nebo na splacení kapitálu a další.

7.2. Stavební prvky výsledovky

Koncepční rámec IAS/IFRS považuje za základní kritérium finanční výkonnosti podniku hospodářský výsledek (zisk nebo ztráta). K základním prvkům výkazu zisku a ztráty (výsledovky) patří výnosy a náklady podniku příslušející danému účetnímu období. Zisk (ztráta) se vypočte jako rozdíl mezi výnosy a náklady. Zisk je přebytkem výnosů nad náklady, ztráta je naopak přebytkem nákladů nad výnosy.

7.2.1. Výnosy

Výnosy jsou obecně definovány jako zvýšení ekonomického prospěchu podniku během účetního období (formou zvýšení aktiv, příp. formou snížení dluhů).

V Koncepčním rámci jsou výnosy vymezovány v širším pojetí (income). Zahrnuje se do nich:

- a) zvýšení aktiv, příp. snížení dluhů (nebo obojí), která vyplývají z hlavních, obvyklých, opakujících se výdělečných činností podniku (revenues), k nimž došlo během účetního období zejména v důsledku prodeje výrobků, zboží, z poskytnutí služeb, z úroků (či dalších obdobných činností podniku),
- b) zvýšení (přírůstky) aktiv, která vyplývají z vedlejších, okrajových, nahodilých, nepravidelných činností podniku (gains)⁸, jež mohou vznikat jak z běžné činnosti podniku, tak z mimořádných okolností. Např. je to zvýšení aktiv v důsledku přecenění dlouhodobých aktiv, zvýšení cen u obchodovatelných cenných papírů, úhrada od pojišťovny v důsledku živelní pohromy apod.

Obě skupiny výnosů v širším pojetí by se měly v účetních výkazech vykazovat samostatně, neboť mají rozdílný vliv na ekonomická rozhodování uživatelů.

7.2.2. Náklady

Náklady jsou obecně definovány jako snížení ekonomického prospěchu podniku během účetního období (formou snížení aktiv, příp. formou zvýšení dluhů).

⁸ Při překladu pojmů gains a losses do češtiny existuje problém. Někteří autoři překládají tyto pojmy jako „přírůstky“ a „úbytky“, jiní jako „zisky“ a „ztráty“ a je možné se setkat i s překladem „přínosy“ a „újmy“.

V Koncepčním rámci jsou náklady (stejně jako výnosy) vymezovány v širším pojetí (expenses) a zahrnují se do nich:

a) snížení aktiv, příp. zvýšení dluhů (nebo obojí), která se váží k hlavním, opakujícím se výdělečným činnostem podniku (expenses), k nimž došlo během účetního období zejména v důsledku prodeje výrobků, zboží, z poskytování služeb, spotřeby materiálu, odpisů (nebo jiných, obdobných činností podniku),

b) snížení (úbytky) aktiv, která vyplývají z vedlejších, okrajových, nahodilých, nepravidelných činností podniku (losses)¹⁰, které mohou vznikat buď z mimořádných událostí nebo z běžné činnosti podniku. Jde např. o ztráty, k nimž dochází v důsledku povodně, požáru, při vyřazení hmotného investičního majetku, v důsledku přecenění dlouhodobých aktiv, z poklesu cen obchodovatelných cenných papírů apod.

Obě skupiny nákladů v širším pojetí by se měly v účetních výkazech uvádět odděleně, neboť mají rozdílný vliv na ekonomická rozhodování uživatelů (obdobně jako v případě výnosů).

Během hospodářské činnosti podniku dochází i k transakcím, které nevyvolají výnosy ani náklady, přesto ovlivní výši vlastního kapitálu (čistých aktiv) podniku. Jsou to např. operace, které představují rozdělení zisku vlastníkům (snižují přímo vlastní kapitál), nebo dodatečné vklady vlastníků (přímo zvyšují vlastní kapitál).

Z tohoto vyplývá, že je třeba rozlišovat *tři skupiny položek, které vyvolávají změny vlastního kapitálu* (čistých aktiv) podniku:

1) dodatečné vklady a výběry vlastníků,

2) výnosy (revenues), náklady (expenses), přínosy (gains) a újmy (losses), které se zachycují prostřednictvím výsledovky, ovlivňující vlastní kapitál nepřímo (jako čistý zisk/ztráta za období),

3) přínosy (gains) a újmy (losses) vyplývající z okrajových, vedlejších a nahodilých činností podniku a ze všech ostatních činností, které ovlivňují vlastní kapitál přímo (tj. neprocházejí výsledovkou).

Shora uvedené vymezení výnosů a nákladů v širším pojetí určuje jen základní definiční znaky obou složek, nikoliv podmínky a kritéria pro jejich uznávání v účetnictví, o nichž pojednáme v kapitole 8.

8. Uznávání základních složek účetních výkazů

V této kapitole se vymezují kritéria a podmínky pro uznávání základních složek účetních výkazů. Jinak řečeno zabývá se otázkami, kdy, za jakých podmínek lze v účetnictví zachycovat aktiva, dluhy, výnosy i další základní složky účetních výkazů a zahrnovat je do příslušných výkazů.

8.1. Pojem „uznávání v účetnictví“

Uznávání v účetnictví je proces formálního zachycení finančních důsledků transakcí a jiných ekonomických skutečností v soustavě účtů a jejich zahrnutí do účetních výkazů (jako aktiva, dluhy, výnosy a další základní složky).

Mají-li být finanční důsledky transakcí a jiných ekonomických skutečností zachyceny v účetnictví a zahrnuty do výkazů, je třeba splnit dvě základní podmínky:

- a) daná položka odpovídá definici některé ze základních složek účetních výkazů,
- b) daná položka vyhovuje dalším kritériím, nutným pro její zachycení v účetnictví a zahrnutí do účetních výkazů.

8.2. Kritéria uznávání

V koncepčních rámcích zpracovaných v některých vyspělých zemích existují rozdíly při vymezování dalších kritérií nutných pro uznávání položek v účetních výkazech.

Koncepční rámec IAS/IFRS definuje uznávání položek v účetních výkazech jako proces, jímž se ověřuje, zda daná položka splňuje definiční znaky pro zahrnování do rozvahy a výsledovky a zda vyhovuje dalším kritériím pro její uznání. Zmíněnými kritérii jsou tyto okolnosti:

- a) je pravděpodobné, že budoucí ekonomický užitek spojený s položkou bude přicházet do podniku nebo z něho odcházet,
- b) položce lze přisoudit hodnotu, již lze spolehlivě měřit (ocenit).

Při zvažování, zda položka splňuje kritéria pro její uznání, je nutné brát v úvahu také kritérium její významnosti.

Podívejme se blíže na ona **dvě kritéria**, která musí splnit položka poté, co vyhověla některé z definic prvků rozvahy.

- Pravděpodobnost budoucího ekonomického prospěchu. Termín „pravděpodobně“ vyjadřuje stupeň nejistoty, s níž budoucí ekonomický užitek spojený s danou položkou do podniku přijde nebo z něho odejde. Nejistota vyplývá z okolí, v němž podniky uskutečňují svoji činnost. Tento faktor je nutno brát v úvahu při sestavování účetních výkazů. Odhad nejistoty se provádí na základě podkladů dostupných v době, kdy se sestavují účetní výkazy.

Pokud jde o aktiva podniku, platí, že kritériem pro měření nejistoty by měla být kvalifikovaná úvaha vedení podniku o návratnosti částek investovaných do jednotlivých položek aktiv. Např. podnik nemá jistotu, že pořizovací cena nakoupeného hmotného investičního majetku se mu vrátí v tržbách za prodané výrobky.

Možnost ztráty prostředků investovaných do jednotlivých položek aktiv, a tedy i míra nejistoty, která je v nich obsažena, závisí na řadě faktorů, k nimž patří např. povaha dané položky aktiv, doba potřebná k její přeměně na peníze, míra citlivosti položky na změny cen, úrokových sazeb, měnových kurzů a dalších.

Nejistota se však promítá i do oblasti dluhů podniku, kde může vést k tomu, že vykázaná výše dluhů v rozvaze nemusí spolehlivě vyjadřovat částku, kterou bude podnik v budoucnu potřebovat na jejich úhradu. Jde hlavně o tu skupinu dluhů, jejichž výši nelze k rozvahovému dni zcela přesně určit. Např. rezervy, příp. dohadné položky pasivní.

- Spolehlivost ocenění. Druhým kritériem je, že položce lze přisoudit hodnotu a že tuto hodnotu lze spolehlivě ocenit. Ocenování je proces spojený s určením peněžní částky, jež byla položce přiřazena a v níž bude vykázána v účetních výkazech.

V některých případech musí být ocenění rozvahové položky odhadnuto. Používání přiměřených odhadů je součástí sestavování účetních výkazů a není chápáno jako ohrožení spolehlivosti. Jestliže ale nelze učinit spolehlivý odhad, pak by se položka do výkazu neměla uvádět.

Aby položka mohla být uznána v účetních výkazech je nezbytné, aby byla splněna všechna kritéria. Nestačí tedy, aby položka vyhovovala jen definici příslušné základní složky výkazů a např. i kritériu pravděpodobnosti budoucího zvýšení či snížení ekonomického užítu podniku, avšak toto zvýšení či snížení se nedalo spolehlivě ocenit.

Tato položka, která nesplňuje všechna kritéria nutná pro její uznání v účetních výkazech, má být uvedena v poznámkách, komentářích, v příloze apod. Základní podmínkou však je, aby informace o dané položce byla pro uživatele relevantní pro hodnocení finančního postavení, finanční výkonnosti a změn ve finančním postavení podniku.

Koncepční rámec poukazuje na možnost uznání položky, která nesplňuje kritéria pro její uznání v účetních výkazech v jednom účetním období, např. v období dalším, kdy jsou k dispozici další informace potřebné pro splnění daných kritérií.

Správné vymezení a dodržování kritérií pro uznávání, a tedy i zahrnování finančních důsledků příslušných transakcí a jiných ekonomických skutečností do účetních výkazů má zásadní význam pro vypovídací schopnost účetních výkazů, pro jejich srovnatelnost mezi podniky a zeměmi. Měla by být v Koncepčním rámci vymezena tak exaktně, aby sloužila jako spolehlivý teoretický základ pro zpracování jednotlivých IAS/IFRS⁹.

8.3. Specifické problémy uznávání aktiv, dluhů, výnosů a nákladů

Výše vymezená kritéria uznávání základních složek v účetních výkazech mají obecnou povahu. Neposkytují totiž konkrétní návod pro uznávání a vykazování jednotlivých základních složek účetních výkazů, ale vymezují kritéria platná pro všechny z nich. Proto se tato kapitola zabývá specifickými problémy uznávání a vykazování aktiv, dluhů, výnosů a nákladů.

⁹ FIREŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Balance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3.

8.3.1. Uznávání aktiv

V návaznosti na vymezení základních kritérií pro uznávání a vykazování položek v účetních výkazech lze aktiva v účetnictví uznat a v rozvaze vykázat tehdy, jsou-li splněny *dvě základní podmínky*:

- a) vysoký stupeň pravděpodobnosti, že podnik získá budoucí ekonomický užitek spojený s danou položkou,
- b) danou položku lze spolehlivě ocenit.

Není-li splněno kritérium pravděpodobnosti získání budoucího ekonomického přínosu z dané položky, nelze ji v rozvaze jako aktivum vykázat. Lze ji ale vykázat ve výsledovce jako náklad běžného období. Vypovídací schopnost účetních výkazů je ovlivněna správným řešením tohoto problému. Toto platí jak o rozvaze, která by měla poskytovat pravdivý a nezkrácený obraz o finančním postavení podniku ke konci účetního období, tak i o výsledovce, která by měla poskytovat stejný obraz o finanční výkonnosti podniku za dané účetní období.

8.3.2. Uznávání dluhů

Koncepční rámec vymezuje také pro uznání a vykázání dluhů v rozvaze *dvě základní podmínky*:

- a) pravděpodobnost, že v budoucnu dojde k poklesu ekonomického užitku podniku, v důsledku úhrady vykázaného dluhu,
- b) částka potřebná na úhradu dluhu je spolehlivě ocenitelná.

S výše zmíněnými kritérii nejsou potíže v případě jistých, plně prokazatelných dluhů (např. dluhy z poskytnutých bankovních úvěrů, z vyfakturovaných dodávek obchodních věřitelů, zúčtovaných mezd a dalších obdobných položek).

Složitější je uplatnění zmíněných kritérií u položek, které sice odpovídají definici dluhu, ale nelze u nich přesně stanovit částku potřebnou na jejich budoucí úhradu (popř. ani období, kdy bude úhrada provedena). Do těchto položek řadíme především rezervy. Takovéto položky lze vykázat v rozvaze jako dluhy, pokud budou částky potřebné na jejich úhradu založeny na podrobných, prokazatelných a kvalifikovaných propočtech, resp. odhadech (tímto je splněno kritérium spolehlivého ocenění).

Pokud je míra nejistoty budoucích ekonomických podmínek natolik závažná, že v období, kdy se rezerva vytváří, nelze prokazatelně dospět ke spolehlivé částce, je nutno uplatnit tento postup:

- vytvořit rezervu ve výši minimální částky předpokládaných výdajů nebo
- stanovit dolní a horní meze, v rámci nichž lze budoucí výdaj očekávat, a z daného rozmezí pak použít nejlepší odhad.

8.3.3. Uznávání výnosů

Oproti ostatním základním složkám účetních výkazů jsou v Koncepčním rámci Mezinárodních účetních standardů vymezeny specifické problémy uznávání výnosů velmi stručně.

V podstatě se zde uvádí *dvě podmínky* uznání výnosů ve výsledovce, a sice:

a) výnosy jsou uznány ve výsledovce v období jejich vzniku, tedy v období, kdy došlo ke zvýšení budoucích ekonomických užitek podniku, ve formě zvýšení aktiv či snížení dluhů v rozvaze,

b) jejich částky lze spolehlivě ocenit.

8.3.4. Uznávání nákladů

Pro uznání a vykázání nákladů ve výsledovce jsou stanoveny *dvě podmínky*:

a) náklady jsou uznány v období, kdy došlo ke snížení ekonomických užitek podniku, ve formě snížení aktiv nebo zvýšení dluhů v rozvaze,

b) možnost spolehlivého ocenění jejich částek.

Uznání nákladů ve výsledovce je tedy spojeno s uznáním snížení aktiv nebo zvýšení dluhů v rozvaze.

Mimo tohoto spojení mezi rozvahou a výsledovkou je třeba vycházet i ze zásady, že hospodářský výsledek daného účetního období je rozdílem mezi dosaženými výnosy za dané období a náklady vynaloženými na jejich dosažení. Tato souvislost mezi výnosy a náklady prakticky znamená potřebu zajistit věcnou a časovou shodu výnosů a nákladů.

Náklady, které ovlivňují hospodářský výsledek daného účetního období, jsou dvojího druhu:

a) náklady spojené s výnosy dosaženými v tomto období,

b) náklady spojené s vykazovaným obdobím (či s více obdobími).

- Přiřazování nákladů výnosům. Některé náklady jsou spojeny s výnosy svojí podstatou, např. náklady prodaných výrobků (zboží). Nejsou-li tržby za výrobky (zboží), neexistují ani náklady vynaložené na prodané výrobky (zboží). Tyto náklady vznikají a jsou vykázány v účetních výkazech jen tehdy, jestliže jsou známy jim odpovídající výnosy.

- Přiřazování nákladů k období (obdobím). Některé náklady vznikají bez ohledu na to, jak velké tržby jsou v daném období vykázány, např. roční nájemné, úroky z úvěrů, administrativní výdaje apod. Užitek takovýchto nákladů je tedy spíše odvozen ze vztahu nákladů k období. Náklad, který nevytváří budoucí ekonomický prospěch podniku, se uzná a zobrazí ve výsledovce v tom období, kdy vznikl.

Zásada, že hospodářský výsledek daného účetního období je rozdílem mezi věcně a časově shodnými výnosy a náklady, vyžaduje, aby položky výsledovky, které tomuto kritériu nevyhovují, byly vykazovány zvlášť.

Je třeba poznamenat, že jako náklady se ve výsledovce uvádí i takové výdaje, které nezajišťují podniku žádný budoucí ekonomický užitek (např. pokuty a penále, úroky z prodlení, kursové ztráty).

9. Měření (oceňování) základních složek účetních výkazů

Jedna z částí Koncepčního rámce IAS/IFRS se věnuje oceňování aktiv a závazků a odvozeně i dalších základních složek účetních výkazů.

9.1. Význam oceňování aktiv a závazků

Vypovídací schopnost informací, které účetnictví poskytuje, je ve velké míře závislá na použitém způsobu ocenění jednotlivých složek účetních výkazů. Na způsobu ocenění závisí vyjádření výše aktiv a závazků podniku a tím i celková suma aktiv a celková suma závazků. V návaznosti na výši těchto veličin závisí velikost vlastního kapitálu. Ze způsobu ocenění aktiv a závazků podniku se odvozuje výše nákladů, která vyjadřuje snížení aktiv a zvýšení závazků.

Ocenění rozvahových položek se může dostat do rozporu se zájmy vedení podniku. To se snaží prostřednictvím oceňování ovlivnit výši nákladů a tím i výši hospodářského výsledku podniku za dané účetní období.

V současnosti *neexistuje ucelená teorie oceňování*, která by poskytovala jednoznačný návod při řešení konkrétních oceňovacích problémů.

Oceňování aktiv a závazků vyžaduje poměrně přísnou regulaci. Ta se realizuje nejen na národní úrovni jednotlivých zemí a na úrovni regionálních seskupení zemí, ale poměrně rozsáhlá a přísná pravidla oceňování aktiv a závazků jsou stanovena také v rámci IAS/IFRS.

9.2. Oceňovací základny

V Koncepčním rámci IAS/IFRS se uvádí tyto čtyři oceňovací základny podnikových aktiv a závazků:

- historická cena¹⁰,
- běžná (reprodukční) cena,
- realizovatelná/vypořádací hodnota,
- současná (nebo diskontovaná) hodnota budoucích peněžních toků.

9.2.1. Historická cena

V současné době je nejvíce používaným způsobem oceňování aktiv a závazků historická cena. Vychází v zásadě z toho, že hospodářské transakce uváděné v účetních výkazech se již uskutečnily, a že jejich finanční důsledky jsou v době vzniku objektivně měřitelné a dostatečně průkazné.

Při použití této oceňovací základny se oceňují aktiva podniku v částce peněz (či peněžních ekvivalentů), kterou bylo třeba vynaložit na jejich získání v době pořízení.

¹⁰ Označovaná také jako pořizovací cena.

Závazky se vykazují v částce přijatého prospěchu, který byl získán výměnou za povinnost uhradit závazek nebo v jiných případech (např. daně ze zisku) v částce peněz, která bude za normálních okolností potřeba na zaplacení závazku.

Přes nesporné výhody, z nichž základní je objektivita, průkaznost a dokladová ověřitelnost, má tato oceňovací základna také některé nevýhody. Hlavní nevýhoda je v tom, že je postavena na **ocenění majetku v době, kdy byl pořízen** a nebere v úvahu dopady měnících se cen.

9.2.2. Běžná (reprodukční) cena

Při použití běžné (reprodukční) ceny jsou aktiva podniku oceněna v penězích (nebo jejich ekvivalentech), které by bylo třeba vynaložit v případě, že by stejná (obdobná) položka aktiv byla pořízena v současnosti.

Závazky se při použití běžné (reprodukční) ceny uvádějí v nediskontovaných (neodúročených) částkách peněz (nebo jejich ekvivalentů), které by bylo nutné v současnosti vynaložit na úhradu závazků.

Běžná (reprodukční) cena tak odstraňuje základní nedostatek historických cen (vztažení k podmínkám, kdy transakce proběhla), neboť **vychází ze současných tržních podmínek**.

9.2.3. Realizovatelná (vypořádací) hodnota

Při použití realizovatelné (vypořádací) hodnoty jsou aktiva podniku oceňována v peněžních částkách (nebo jejich ekvivalentech), které by bylo možno v současnosti získat prodejem dané položky aktiv za normálních, standardních podmínek.

V případě závazků se jedná o vypořádací hodnotu. Při použití této oceňovací základny se závazky vedou v nediskontované částce peněz, kterou bude třeba vynaložit za normálních podmínek na jejich úhradu.

9.2.4. Současná (odúročená) hodnota budoucích peněžních toků

Podle této základny jsou aktiva podniku oceňována a vykazována v současné (odúročené) hodnotě budoucích čistých peněžních toků (budoucí peněžní příjmy snížené o budoucí peněžní výdaje, potřebné k získání těchto příjmů), které daná položka aktiv za normálních podmínek přinese v budoucnu.

Závazky se vedou v současné diskontované (odúročené) hodnotě budoucích čistých peněžních výdajů, které budou požadovány za normálních podmínek na úhradu těchto závazků.

Teoreticky jde o nejvhodnější oceňovací základnu pro oceňování dlouhodobých aktiv a závazků, neboť *vliv časové hodnoty peněz je u nich významný*. Toto ocenění je také v souladu se základním definičním znakem každého aktiva/závazku (znamená budoucí ekonomický přínos/újmu podniku, které se ve své konečné podobě projeví jako přírůstek/úbytek peněz či jejich ekvivalentů. Ocenění na bázi současných (odúročených) hodnot je proto přesnější a spolehlivější základnou pro jejich vykazování v rozvaze a pro analýzu finanční situace podniku.

U krátkodobých aktiv a závazků daný způsob oceňování do značné míry splývá s jejich oceněním jinou oceňovací základnou, a sice vzhledem k malému vlivu časové hodnoty peněz.

9.2.5. Fair value

Tato oceňovací základna není v Koncepčním rámci IAS/IFRS definována, ale v textu některých standardů, které ji umožňují použít pro oceňování konkrétního majetku, lze nalézt tuto definici:

Fair value je částka, za níž může být nakoupeno (směněno) aktivum, vypořádán závazek nebo směněn nástroj vlastního kapitálu mezi znalými, ochotnými stranami v nespřízněné transakci za obvyklých podmínek.

Nejlépe vyjadřuje fair value pojem reálná hodnota. Reálná hodnota je v podstatě tržní hodnota, i když oproti tržní hodnotě umožňuje uvádět v systému účetnictví i položky aktiv a závazků, pro které tržní cena neexistuje (např. derivátové finanční nástroje).

Fair value jako tržní cena vyjadřuje částku nejpravděpodobnější ceny, kterou lze k rozvahovému datu získat na trhu. Nejlépe lze fair value zjistit v situaci, kdy pro dané aktivum existuje aktivní trh (trh, kde se obchoduje s homogenními položkami, kdykoliv lze najít ochotné kupující i prodávající a ceny jsou veřejně známé). Pokud by aktivní trh s daným aktivem neexistoval, je třeba učinit nejdříve odhad na bázi tržní ceny obdobného aktiva, příp. odhadnout tuto hodnotu pomocí oceňovacích modelů.

9.3. Modely oceňování podle IAS/IFRS

IAS/IFRS nedávno rozšířily možnost přeceňování vybraných položek aktiv na fair value směrem dolů v rámci zásady opatrnosti i směrem nahoru. Pokud IAS/IFRS tuto možnost připouštějí, je potřeba vždy správně rozhodnout, jak zacházet s příslušným rozdílem z přecenění. V určitých případech se totiž tento rozdíl zachycuje rozvahově (je součástí tzv. fondu z přecenění ve vlastním kapitálu v rozvaze), v jiných případech se zachycuje výsledkově (je součástí výsledku hospodaření běžného účetního období).

9.3.1. Model pořizovací ceny (Cost Model)

Tento model zakazuje přeceňovat aktiva směrem nahoru. V souvislosti s tím se zde používá oceňování v nižší z hodnot pořizovací nebo tržní ceny. Pokud dojde ke *snížení* hodnoty aktiv, účtuje se toto snížení **výsledkově**. Případné zrušení tohoto snížení se účtuje také výsledkově, ale jen do výše pořizovací ceny aktiva, snížené o oprávkky. Snížení hodnoty aktiv se podle IAS/IFRS účtuje jako náklad a jeho zrušení jako výnos (ne tedy jako snížení nákladů - tak se účtuje pouze u zásob). V současnosti tento model převažuje při oceňování u většiny aktiv.

9.3.2. Model přecenění (Revaluation Model)

V tomto modelu je možnost přecenění aktiv směrem nahoru i dolů, a sice tak, že *zvýšení* ceny se účtuje **rozvahově** a *snížení* ceny se účtuje **výsledkově**. Podnik může tento model použít pro pozemky, budovy a zařízení a nehmotná aktiva. Pro oceňování pozemků, budov a zařízení se používá spíše model pořizovací ceny a to proto, že v případě přecenění směrem nahoru se odpisy dlouhodobého majetku určují z přeceněné částky a tak podnik vykáže nižší zisk než kdyby k přecenění nedošlo. U ocenění nehmotných aktiv se navíc požaduje, aby fair value použitá pro přecenění byla zjištěna na aktivním trhu, který v případě nehmotných aktiv většinou neexistuje. Tento model se používá zřídka a to jen u pozemků, jež se neodepisují.

9.3.3. Fair Value Model

Tento model zachycuje přecenění směrem *nahoru i dolů* **výsledkově**. Oceňují se jím tzv. finanční nástroje, zvířata a rostliny (tzv. biologická aktiva) a také je jednou ze dvou možností oceňování investic do nemovitostí. Podnik si může zvolit buď tento model nebo model pořizovací ceny.

9.3.4. Rozvahový model

Podle tohoto modelu se přecenění směrem *nahoru i dolů* účtuje **rozvahově**. Používá se pro oceňování finančních aktiv vhodných k prodeji.

9.4. Závěrem k oceňování aktiv a závazků

Účetní systémy včetně účetního výkaznictví jsou v současné době založeny převážně na oceňování v historických cenách. Postupně však v praxi dochází ke kombinování různých oceňovacích základů. V kterých případech a jak kombinovat určují převážně jednotlivé standardy. Pokud standard určuje použití jediné oceňovací základny pro ocenění určité položky, použije podnik tuto oceňovací základnu. V případech, kdy standard umožňuje volbu z více oceňovacích základů, vybere si podnik (dle svých podmínek) nejvhodnější oceňovací základnu, a tu pak používá stále. Aby uživatelé účetních výkazů mohli správně rozpoznat, o čem vypovídá určitá položka výkazů, má podnik povinnost zveřejnit, jaké oceňovací základny použil pro ocenění vykázaných aktiv a závazků.

10. Pojetí kapitálu a jeho uchování

V návaznosti na oceňování základních složek účetních výkazů je v Koncepčním rámci IAS/IFRS (jeho závěrečné části) řešena problematika různých pojetí kapitálu a jeho uchování.

10.1. Kapitál a majetková podstata podniku

Účetnictví podniku by, vedle řady jiných úkolů, mělo plnit i následující úkol: v pravidelných časových intervalech pokud možno spolehlivě zjišťovat, jak se vyvíjí majetková podstata podniku (či kapitál investovaný do podniku).

Prakticky všechny uživatele účetních výkazů zajímá, zda koncem roku byla výše vlastního kapitálu uchována, zda nedošlo k jeho poklesu, či o jakou částku se za dané účetní období zvýšil. Znalost takové informace je nezbytná pro vedení podniku, které je nositelem hlavní odpovědnosti za dosahování základního finančního cíle podniku, tj. maximalizovat hodnotu podniku z hlediska jeho vlastníků.

Zájem o vývoj majetkové podstaty podniku by měl být eminentní pro vlastníky podniku, v podmínkách akciové společnosti její akcionáře. V opačném případě může totiž snadno dojít k tomu, že kapitál, který do společnosti vložili, popř. který společnost vytvořila navíc, je soustavně zmenšován, např. v důsledku inflace. Z obdobných důvodů by se o vývoj a výši majetkové podstaty podniku měly zajímat i úvěrující banky a další externí subjekty.

Proces zajišťování růstu vlastního kapitálu podniku neprobíhá v tržním hospodářství lineárně. Podnik prochází obdobími vzestupu i poklesu, kdy v rámci celkového růstu majetkové podstaty dochází v některých obdobích i k jejímu poklesu. Účetnictví by však mělo odhalit i takové případy poklesu kapitálu, ke kterému dochází proto, že podnik, z důvodu nedostatku potřebných informací či záměrně, rozděluje více zisku (např. formou dividend, podílů na zisku), než je částka reálného zisku dosaženého za dané období. Tato situace bývá označována jako eroze majetkové podstaty podniku (eroze kapitálu).

Má-li účetnictví spolehlivě zjišťovat vývoj majetkové podstaty podniku, musí vyřešit několik základních problémů:

- definovat pojem „majetková podstata podniku“ i to, jak se bude její výše zjišťovat (měřit),
- vymezit různá pojetí jejího uchování,
- rozhodnout o tom, které z více možných pojetí uchování majetkové podstaty lze v systému účetnictví uplatňovat,
- v návaznosti na předchozí bod rozhodnout, jak budou v účetnictví oceňována aktiva a závazky podniku a jaký bude obsah hospodářského výsledku.

10.2. Různá pojetí a uchování kapitálu podniku

Kapitál lze v zásadě vymezit a zjišťovat pomocí dvou souhrnných finančních veličin, kterými jsou:

- **vlastní kapitál podniku**, jako rozdíl mezi celkovými aktivy a celkovými závazky, vyjadřuje majetkovou podstatu z hlediska vlastních zdrojů financování. Je tedy vhodnějším měřítkem pro zjišťování majetkové podstaty podniku v jejím finančním či peněžním pojetí (podrobněji v dalším textu).

- **čistá aktiva podniku** (jejich výše se zjistí stejným způsobem jako vlastní kapitál) mají relativně odlišný obsah, který vyplývá z bilančního principu uplatňovaného v účetnictví, a sice - vyjadřují majetkovou podstatu z hlediska aktiv, tj. jako výši majetku krytou vlastními zdroji. Jsou měřítkem pro zjišťování vývoje majetkové podstaty podniku chápané jako tzv. produkční schopnost podniku.

Srovnání se provádí za jednotlivá účetní období a postupuje se tak, že konečný stav vlastního kapitálu (čistých aktiv) se rozloží na část, která představuje jejich počáteční stav, a na část, která představuje přírůstek či úbytek vlastního kapitálu (čistých aktiv) za dané období, tj. zisk nebo ztrátu za příslušné období.

Pro rozdělení konečné výše vlastního kapitálu (čistých aktiv) na obě složky je nutno stanovit určitá kritéria. Základním kritériem pro rozdělení konečného stavu mezi počáteční stav a hospodářský výsledek je *určité pojetí (koncepce) uchování majetkové podstaty podniku*.

Rozlišují se různá pojetí uchování majetkové podstaty podniku. Tato pojetí jsou zároveň spojována s určitými principy oceňování aktiv a závazků a s určitými principy zjišťování zisku nebo ztráty. Za hlavní pojetí jsou považována tato:

Finanční pojetí majetkové podstaty zahrnuje základní kapitál (do podniku vložené zdroje) a další složky vlastního kapitálu, které byly podnikem nashromážděny v průběhu jeho činnosti. Podnik dosahuje zisku, pokud jeho kapitál je na konci období vyšší než na počátku období. V tomto pojetí lze uchování majetkové podstaty zjišťovat na základě:

- nominální hodnoty investovaného vlastního kapitálu (při oceňování aktiv a závazků se nezohledňují změny cen),
- výše kupní síly investovaného vlastního kapitálu (při přepočtu na současnou kupní sílu, která požaduje při oceňování aktiv a závazků zohlednit změny cen).

Toto finanční pojetí kapitálu je v současné době uplatňováno ve většině zemí světa, včetně České republiky.

Hmotné (fyzické) pojetí majetkové podstaty se vymezuje tzv. produkční schopností (kapacitou) podniku. Toto pojetí kapitálu a jeho uchování je vykládáno různě, což se projevuje i v různých způsobech měření produkční schopnosti podniku, např. pomocí:

- schopnosti podniku vyrobit a prodat stejné druhy a stejná množství výrobků na počátku i na konci období,
- schopnosti podniku dosáhnout stejné výnosnosti kapitálu, jež investovali vlastníci, i na konci období,
- schopnosti podniku uchovat čistá aktiva ve stejné hodnotě, kterou měla na počátku období. Liší se od způsobu uvedeného v prvním bodě tím, že umožňuje podniku přejít na jiný druh výroby v souladu s potřebou dosáhnout žádoucí výnosnosti.

Je potřeba doplnit tento komentář:

1. Výběr vhodného pojetí by měl být odvozen hlavně na základě potřeb uživatelů účetních výkazů. Např. finanční pojetí majetkové podstaty by mělo být v účetnictví a v účetních výkazech používáno v případě, že se uživatelé zajímají především o uchování nominální peněžní hodnoty investovaného kapitálu, anebo o výši jeho kupní síly. Je-li však hlavním zájmem uživatelů uchování produkční schopnosti podniku, mělo by být účetnictví a účetní výkazy založeny na hmotném (fyzickém) pojetí majetkové podstaty.

2. Zvolené pojetí majetkové podstaty pak zásadním způsobem ovlivňuje postup a cíl zjišťování hospodářského výsledku podniku.

3. Obecně platí, že má-li se počáteční kapitál uchovat za dané období nedotčen, je nutno zajistit nejdříve obnovu spotřebovaných zdrojů (aktiv) vynaložených na dosažení výnosů, resp. přírůstků ekonomických zdrojů podniku za příslušné účetní období.

Má-li se tedy uchovat nedotčená výše kapitálu, je třeba každou položku čistých aktiv, která byla v období spotřebována na činnost podniku (popř. prodána), nahradit položkou stejné peněžní hodnoty. Pro ilustraci lze použít analogie s jezerem, které má svůj přítok a odtok. Spotřeba (úbytek) čistých aktiv je představována odtokem vody z jezera a je třeba ji nahradit ve stejné výši (přítokem vody), má-li jejich výše (hladina jezera) zůstat stejná. Teprve jejich přírůstek (zvýšení hladiny) lze považovat za zisk¹¹.

To však neznamená, že je třeba obnovit každou položku aktiv spotřebovanou v daném období, ale jen to, že aktiva lze obnovit na konci období v celkovém hodnotovém vyjádření. Od podniku se nevyžaduje, aby obnovil spotřebovaná aktiva stejnými položkami aktiv, nebo aby aktiva vůbec obnovil. Rozhodnutí o nákupu aktiv patří manažerům podniku, a je tedy třeba je posuzovat odděleně od účetních postupů používaných při zjišťování hospodářského výsledku.

Pro ilustraci zjišťování vývoje a různých pojetí uchování majetkové podstaty, jež ovlivňují způsob oceňování i výši vykázaného hospodářského výsledku, je dále uvedeno několik příkladů.

Příklad 10.1 Zjištění vývoje kapitálu

1. Počáteční zůstatky aktivních účtů činí celkem 1 000.
2. Celá částka aktiv je plně financována z vlastního kapitálu, který tedy činí rovněž 1 000.
3. Veškerá aktiva byla v daném účetním období spotřebována při výrobě a prodeji výrobků.
4. Výnosy z prodeje vyrobených výrobků činí 1 200 a byly připsány na bankovní účet.

¹¹ FIREŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Balance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3.

účty aktiv				účty pasiv			
PZ	1000	1.	1000		PZ	1000	
2.	1200						
účty nákladů				účty výnosů			
1.	1000	3.	1000	4.	1200	2.	1200
účet zisků a ztrát				konečná rozvaha			
3.	1000	4.	1200	bank. účet	1200	vl. kapitál	1000
zisk za obd.	200					zisk za obd.	200
	1200		1200		1200		1200

Poznámky k příkladu:

1. Pro zjednodušení předpokládáme, že v daném účetním období byla všechna aktiva spotřebována a zaúčtována na příslušné výsledkové účty nákladů a že všechny vyrobené výrobky byly v období prodány a uhrazeny. Nebylo tedy nutné řešit oceňovací problém, a sice jak vymezit část dosud nespotřebovaných aktiv a část, která byla v daném období vynaložena na výrobu a prodej výrobků (náklady běžného období). Nevznikl ani problém zajištění věcné a časové shody výnosů a nákladů.

2. Dále předpokládáme oceňování v historických cenách.

3. V účetnictví vykázaný zisk (rozdíl mezi výnosy a náklady) činí 200 a je v aktivech představován zůstatkem na bankovním účtu.

4. Při zjišťování vývoje kapitálu podniku, jeho uchování a postupu při rozdělování dosaženého zisku vzniká tento problém:

a) lze v účetnictví vykázaný zisk 200 považovat v plné výši za přírůstek počáteční majetkové podstaty měřené vlastním kapitálem? Jsou opravdu vlastníci podniku koncem roku bohatší o částku 200 (upravenou o částku daně ze zisku)?

b) lze vykázaný zisk rozdělit, ať formou uhrazené daně ze zisku (pro její výpočet bude částka 200 výchozí základnou, která se v následujícím kroku upraví o daňově odčitatelné a přičitatelné položky), nebo formou výplaty podílu na zisku či dividend vlastníků, anebo reinvestovat do rozvoje podniku?

Odpovědi na daný problém lze formulovat následovně:

1. Majetková podstata podniku měřená vlastním kapitálem (čistými aktivy) podniku se v daném případě zvýšila o částku 200 (před zdaněním). Vlastní kapitál koncem roku činí 1200 (1000 + 200) oproti jeho počátečnímu stavu ve výši 1000 a je vykázan v aktivech jako zůstatek na bankovním účtu.

2. O reálný přírůstek kapitálu ale půjde jen v tom případě, že zůstane během roku:

a) stabilní kupní síla peněz, tj. nedojde ani k inflaci, ani k deflaci,

b) neměnná cenová hladina položek aktiv, které podnik vlastní (na počátku období), během období je spotřeboval a které bude muset v příštím roce obnovit.

Pokud tyto podmínky nejsou splněny, nelze vykázaný zisk považovat za přírůstek kapitálu podniku a nelze ho v plné výši rozdělovat.

3. Předpokládáme-li např., že v daném roce činila inflace (pokles kupní síly peněz) 8 %, pak tento faktor výrazně ovlivní reálnou výši kapitálu podniku na konci roku (její kupní sílu) i reálnou výši vykázaného zisku a způsob jeho rozdělení.

Příklad 10.2 Vliv inflace na uchování kapitálu

Naváže-li se na čísla příkladu 10.1, je zřejmé, že:

a) pro uchování (a obnovu) kapitálu podniku koncem roku nebude stačit částka 1 000, neboť kupní síla této částky je o 8 % nižší, než kupní síla (vlastního) kapitálu na počátku roku. Na uchování kupní síly kapitálu podniku bude tedy nutno k částce 1 000 přičíst 8 %, tj. 80. Kupní síla počátečního (vlastního) kapitálu ve výši 1 000 je tedy stejná jako kupní síla částky 1 080 ke konci roku,

b) částka 80 představuje inflační složku původně vykázaného zisku (tzv. inflační či fiktivní zisk), která je důsledkem oceňování aktiv a jejich spotřeby na úrovni původních historických cen a v původní kupní síle peněz, resp. v kupní síle peněz v období, kdy aktiva byla pořízena a spotřebována,

c) účetně se uvedené operace provedou tak, že se vykázaná částka zisku ve výši 200 sníží o 80 a zároveň se o stejnou částku upraví počáteční vlastní kapitál (v samostatné položce nazvané „úprava (doplnění) vlastního kapitálu o vliv inflace“). Částka zisku k rozdělení tak nebude 200, ale jen 120:

účty aktiv			
PZ	1000	1.	1000
2.	1200		

účty pasiv			
	PZ		1000
	5.		80

účty nákladů			
1.	1000	3.	1000

účty výnosů			
4.	1200	2.	1200

účet zisků a ztrát			
3.	1000	4.	1200
zisk za obd.	200		
	1200		1200

zisk za období			
5. zisk k rozdělení	80	zisk	200

konečná rozvaha			
bank. účet	1200	vl. kapitál	1080
		zisk k rozdělení	120
	1200		1200

d) provedením tohoto zápisu se výrazně zvýší vypovídací schopnost účetních výkazů tím, že získáme dvě velmi cenné informace pro rozhodování:

- jaká částka vlastního kapitálu na konci roku je nutná k tomu, aby se uchovala kupní síla počátečního kapitálu,
- jaký je podíl inflačního zisku na celkovém zisku vykázaném na bázi historických cen a při účtování operací v původní kupní síle peněz. Podíl inflačního zisku by neměl být předmětem rozdělování, nemá-li dojít k finančním potížím podniku.

Pozn.: Zohlednění vlivu inflace v účetních výkazech poskytuje i další velmi cennou informaci o výši zisku či ztráty, která vyplývá z poklesu kupní síly peněz a která se váže k tzv. čistým peněžním aktivům či pasivům. Tuto informaci lze využít pro optimalizaci struktury aktiv a pasiv.

Předchozí příklad ilustruje účetní postup při uplatňování finančního pojetí kapitálu podniku a jeho uchování. Toto pojetí (viz. výše) má dvě základní formy:

- uchování kapitálu jako nominální peněžní částky vlastního kapitálu. V tomto případě by k uchování počáteční výše kapitálu stačila částka 1 000;
- uchování kupní síly kapitálu. To vyžaduje, pokud se kupní síla peněz během období mění, provést výše uvedenou úpravu (tj. doplnit počáteční vlastní kapitál o částku vyjadřující pokles jeho kupní síly včetně příslušné úpravy vykázaného zisku).

Pro finanční pojetí uchování kapitálu (ohledně oceňování aktiv podniku) platí, že je dostačující jejich oceňování na bázi historických cen a jejich účtování v původní kupní síle peněz s tím, že u jeho druhé formy je nutný přepočtení účetních výkazů (popř. alespoň jejich hlavních položek) na kupní sílu peněz koncem roku.

Ve shora uvedeném příkladu se předpokládalo, že ceny podnikových aktiv (resp. výrobních činitelů), které podnik pořizuje a vynakládá při zajišťování své činnosti, se mění (rostou) stejně, jako míra inflace (pokles kupní síly peněžní jednotky). V praxi je tato situace výjimečná. Obvyklejší jistě bude, že běžné ceny konkrétních položek aktiv, které podnik vlastní, se budou vyvíjet odchylně od vývoje inflace, měřené celkovým indexem vývoje spotřebitelských cen.

Běžné ceny některých položek aktiv daného podniku mohou růst rychleji nebo pomaleji, než míra inflace, jiné ceny mohou i poklesnout.

Odlišný vývoj míry inflace, měřené celkovým cenovým indexem, oproti vývoji cen konkrétních položek podnikových aktiv má pro účetnictví podniku velmi závažné důsledky. I když celkový růst cen vyjadřovaný mírou inflace a růst cen konkrétních položek aktiv podniku jsou ve vzájemné souvislosti, je nutno vliv obou faktorů v účetnictví rozlišovat. Tak např. tehdy, kdy běžné ceny konkrétních položek aktiv, které podnik vlastní, rostou v určitém účetním období rychleji, než celkový růst cen měřený mírou inflace, dochází ke vzniku zvláštního přírůstku cen podnikových aktiv, označovaného někdy jako zisk z vlastnění (či držby) aktiv (holding gain).

K jeho vzniku dojde např. tehdy, rostou-li ceny nemovitostí, které podnik vlastní, rychleji, než míra inflace. Byla-li např. pořizovací cena budovy, pořízené před sedmi lety, 10 mil. Kč a její současná (reprodukční) cena činí 30 mil. Kč, je třeba vzniklý rozdíl rozložit:

- na složku, která byla znehodnocena poklesem kupní síly peněz vlivem inflace, a

- zbývající složku, která je reálným přírůstkem ceny, a která fakticky zvyšuje bohatství podniku i jeho reálný vlastní kapitál.

účty aktiv		účty pasiv	
PZ	10 mil.	PZ	10 mil.
1.	20 mil.	1.	20 mil.

konečná rozvaha	
DHM	30 mil.
	vl. kapitál 30 mil.
	30 mil.
	30 mil.

Má-li povahu reálného zisku, či nikoliv, bude ovšem záviset na tom, jaká položka aktiv je nositelem tohoto přírůstku ceny. Jde-li o položku určenou k obchodování (např. cenné papíry krátkodobé povahy pořízené s úmyslem prodat je v brzké době za vyšší tržní ceny), pak přírůstek jejich cen je reálným ziskem, popř. i ziskem realizovaným, pokud se tento přírůstek ceny promítne do jejich ceny prodeje. Jiná však bude situace u položek aktiv, které podnik potřebuje nezbytně pro zajištění své činnosti a které bude muset obnovit na úrovni současných vyšších cen.

V prvním případě podnik dosahuje zisku nejen tím, že např. vyrábí a prodává výrobky, u nichž náklady na výrobu a prodej jsou nižší, než je dosažená prodejní cena, ale i tím, že v minulosti prozíravě nakoupil takové položky aktiv, které pro zajištění jeho běžné činnosti nejsou nezbytné a jejichž cena roste rychleji, než je míra inflace, a kdy reálný přírůstek ceny realizuje ve vyšších současných prodejních cenách. Příčiny tohoto zisku je třeba hledat ve faktorech, které působí mimo vliv podniku. V účetnictví je třeba obě uvedené kategorie zisku rozlišovat a vykazovat samostatně.

Koncepčně nejdokonalejším pojetím uchování kapitálu je tzv. fyzické (hmotné) pojetí označované jako uchování produkční schopnosti kapitálu podniku. Pro ilustraci uplatňování fyzického (hmotného) pojetí kapitálu a jeho uchování navážeme na předchozí příklad.

Příklad 10.3 Uchování kapitálu

Předpokládáme, že:

- počáteční zůstatek aktiv a vlastního kapitálu je 1 000,
- veškerá aktiva byla během účetního období spotřebována,
- dosažená prodejní cena je 1 200,
- během účetního období se zvýšila cena spotřebovaných aktiv na 1 100 a bude nutno je pro zajištění další činnosti na úrovni této ceny obnovit.

Otázkou je, jaké důsledky má uvedený růst cen aktiv, pokud bychom v účetnictví uplatnili hmotné pojetí majetkové podstaty podniku, a jaká částka zisku by měla být při tomto pojetí vykázána, příp. rozdělována?

Navážeme-li na údaje zaúčtované a vykázané v příkladě 10.1, můžeme dospět k těmto závěrům:

1. Pokud bychom rozdělili celou částku vykázaného zisku, zjištěného při oceňování aktiv na bázi historických cen, tj. částku 200, došlo by k následující situaci: konečná výše kapitálu 1 000, a stejně i částka čistých aktiv, kterou představuje zůstatek na bankovním účtu po rozdělení zisku, tj. 1 000, nezajišťuje uchování kapitálu podniku na konci roku.

2. Pokud by šlo např. o obchodní podnik a jeho aktiva byla vázána jen v zásobách zboží, pak na jejich opětné pořízení počátkem příštího roku nebude stačit zbývající částka na bankovním účtu, tj. 1 000 (po rozdělení zisku ve výši 200), ale částka, která je rovna současným (reprodukčním) cenám stejného objemu zboží, tj. 1 100. Rozdělení původně vykázané částky zisku ve výši 200 by tedy znamenalo, že daný podnik nebude schopen v příštím roce nakoupit a prodat stejné množství zboží jako v roce předchozím. Obdobně i podnik výrobní by nemohl vyrobit a prodat stejný objem produkce jako v minulém roce, neboť výrobní činitele (aktiva) spotřebované v minulém roce bude muset obnovit na úrovni cen současných, reprodukčních.

Uchování kapitálu v jeho hmotném pojetí tedy vyžaduje, aby aktiva byla oceňována na úrovni běžných (reprodukčních) cen a obdobně i jejich spotřeba. V důsledku tohoto ocenění bude vykázaný zisk činit jen 100 (zisk zjištěný na bázi oceňování v historických cenách činil 200). Takový zisk lze bezpečně rozdělovat, aniž by to bylo na úkor uchování majetkové podstaty podniku chápané jako jeho produkční schopnost, a tedy též i na úkor jeho dalšího rozvoje. Tím lze také zabránit vzniku finančních potíží podniku v důsledku nutné obnovy spotřebovaných aktiv na úrovni současných, vyšších cen.

účty aktiv			
PZ	1000	2.	1100
1.	100		
3.	1200		

účty pasiv			
		PZ	1000
		1.	100

účty nákladů			
2.	1100	4.	1100

účty výnosů			
5.	1200	3.	1200

účet zisků a ztrát			
4.	1100	5.	1200
zisk za obd.	100		
	1200		1200

konečná rozvaha			
bank. účet	1200	vl. kapitál	1100
		zisk za obd.	100
	1200		1200

11. Příklad: systémové vazby účetních výkazů

Smyslem tohoto příkladu bude ukázat jednoduchým způsobem souvislosti mezi třemi výkazy: rozvahou, výsledovkou a výkazem peněžních toků.

Uživatelé účetních výkazů vyžadují pravidelné informace o tom, jak úspěšné je podnikání dané účetní jednotky. Časovým intervalem pro takové informace je *kalendářní* nebo *hospodářský rok*. Hospodářský rok se liší od kalendářního roku tím, že může končit (pro účetní a daňové účely) jindy než 31. prosince. Často končí hospodářský rok v období, kdy účetní jednotka vykazuje nejnižší aktivitu. Důvodem je, že zásoby bývají na nejnižší úrovni v roce a inventura tak může být provedena snáze a s větší přesností.

Někteří externí uživatelé účetních výkazů ale potřebují zprávy o podnicích v kratších časových intervalech (jsou jimi hlavně ti, kteří se účastní veřejných obchodů s cennými papíry). Proto většina světových burz požaduje na podnicích, jejichž cenné papíry jsou registrovány na burze, aby vyhotovovaly účetní výkazy *čtvrtletně*.

Čtvrtletní interval je však příliš dlouhý pro vedení podniku a zejména pro finanční manažery. Ti vyžadují účetní výkazy v *měsíčních* intervalech a vybrané účetní údaje dokonce v kratších než měsíčních intervalech.

Výkazy sestavené podle IAS/IFRS bývají stručné, neboť se do nich uvádějí jen významné položky. Každá položka je označena odkazem na část přílohy (poznámek), ve které je velmi podrobně vysvětlena a ve které jsou uvedeny požadavky na zveřejňování dané v IAS/IFRS. Mezinárodní účetní standardy nemají povinný formát (vzor) výkazů.

Rozvaha vykazuje veličiny *stavové* (vypovídá o finanční situaci podniku k určitému okamžiku). Výsledovka a Výkaz peněžních toků naopak vykazují veličiny *tokové* (Výsledovka informuje o efektivnosti činnosti podniku za daný časový interval a Výkaz peněžních toků informuje o změnách ve finanční situaci podniku za daný časový interval).

Rozvaha je souhrn všech účetních operací podniku. Ostatní výkazy jsou jen rozvedením jedné nebo více rozvahových položek. Výsledovka: rozvedení položky „zisk/ztráta za účetní období“, Výkaz peněžních toků: rozvedení položky „peněžní prostředky“.

11.1. Rozvaha

Jak již bylo řečeno povinný formát rozvahy není předepsán. IAS/IFRS umožňují vykazovat v rozvaze aktiva a závazky podle krátkodobosti a dlouhodobosti. Kritériem pro toto členění je 12 měsíců nebo délka výrobního cyklu. Výjimkou jsou případy, kdy vykazování dle likvidity by poskytovalo spolehlivější a relevantnější informace. Likvidita je schopnost aktiva přeměnit se v peníze. V takových případech musí být dle likvidity vykázána všechna aktiva a závazky. Výsledek a vypovídací schopnost údajů rozvahy jsou shodné v obou případech. Je tedy na rozhodnutí podniku, podle jakých kritérií bude aktiva a pasiva třídit.

Předpokladem je, že k 1.12.200X byla založena obchodní firma DAMO se základním kapitálem 500000 Kč, který byl vložen do podnikání v peněžní formě. Během prosince se uskutečnily operace uvedené v tab. 11.1 a v lednu následujícího roku to byly operace uvedené v tab. 11.2. Operace jsou zde zobrazeny do základní bilanční rovnice:

$$\text{Aktiva} = \text{Pasiva (Dluhy + Vlastní kapitál)}$$

Tab. 11.1 Transakce firmy DAMO v prosinci 200X (v Kč)

Popis transakce	Aktiva				Dluhy	+ Vlastní kapitál	
	Zařízení	Zboží	Pohledávky	Peníze	Dluhy	Základní kapitál	Kumulované výděvky
1) Vklad kapitálu v hotovosti				+ 500 000		+ 500 000	
2) Získaný bankovní úvěr				+ 150 000	+ 150 000		
3) Nákup zařízení za hotové	+ 5 000			- 5 000			
4) Nákup zařízení na obchodní úvěr	+ 10 000				+ 10 000		
5) Prodej zařízení na obchodní úvěr	- 2 500		+ 2 500				
6) Úhrada obch. závazku v hotovosti				- 5 000	- 5 000		
7) Nákup zboží za hotové		+ 120 000		- 120 000			
8) Nákup zboží na obchodní úvěr		+ 30 000			+ 30 000		
9) Inkaso pohledávek v hotovosti			- 1 500	- 1 500			
Konečné stavy k 31.12.200X	12 500	150 000	1 000	521 500	185 000	500 000	
			685 000			685 000	

Tab. 11.2 Transakce firmy DAMO v lednu 200X+1 (v Kč)

Popis transakce	Aktiva				Dluhy	+ Vlastní kapitál	
	Zařízení	Zboží	Pohledávky	Peníze	Dluhy	Základní kapitál	Kumulované výděvky
Počáteční stavy k 1.1.200X + 1	12 500	150 000	1 000	521 500	185 000	500 000	0
10) Úhrada nájemného za hotové				- 10 000			- 10 000
11) Odpis zařízení	- 500						- 500
12a) Prodej zboží na obchodní úvěr			+ 150 000				+ 150 000
12b) Náklady prodaného zboží		- 100 000					- 100 000
13) Mzda zaměstnance					+ 5 000		- 5 000
14) Výplata mzdy				- 5 000	- 5 000		
Konečné stavy k 1.1.200X + 1	12 000	50 000	151 000	506 500	185 000	500 000	34 500
			719 500			719 500	

Rozvaha sestavená k 31.12.200X by mohla mít formu uvedenou v tab. 11.3. Položky aktiv jsou zde řazeny podle hlediska likvidity. V prosinci byly uskutečněny zejména transakce, jež neovlivnily výši vlastního kapitálu (ani jedna transakce se netýkala nákladů a výnosů a nebyl tedy vykázán žádný zisk/ztráta).

Tab. 11.3 Rozvaha firmy DAMO k 31. prosinci 200X

Aktiva		Pasiva	
Peníze	521 500	Závazky	185 000
Pohledávky	1 000	Vlastní kapitál:	500 000
Zboží	150 000	Základní kapitál	500 000
Zařízení	12 500	Kumulované výděvky	0
Aktiva celkem	685 000	Pasiva celkem	685 000

Dle tab. 11.2 lze soudit, že v lednu následujícího roku firma prodala zboží na obchodní úvěr, zaplatila nájemné za hotové a zúčtovala měsíční odpisy zařízení. Rozvaha firmy DAMO ke konci ledna 200X+1, by zobrazovala položky uvedené v tab. 11.4. Zde je rozvaha formálně seřazena odlišně od tab. 11.3. Členění položek v této rozvaze je podle dlouhodobosti a krátkodobosti daných položek.

Tab. 11.4 Rozvaha firmy DAMO k 31. lednu 200X+1

Aktiva		Pasiva	
Zařízení	12 000	Vlastní kapitál:	534 500
Zboží	50 000	Základní kapitál	500 000
Pohledávky	151 000	Kumulované výděvky	34 500
Peníze	506 500	Závazky	185 000
Aktiva celkem	719 500	Pasiva celkem	719 500

Transakce uvedené v příkladu jsou vykázány jako souhrnné (např. prodej ve výši 150000 Kč je součet denních prodejů). Tyto transakce související s prodejem se zobrazí ze dvou hledisek: jednak z hlediska výnosů a také z hlediska nákladů. V bilanční rovnici se projeví jako snížení aktiv (formou prodaného zboží) a jako zvýšení aktiv (formou pohledávek za prodané zboží). Dluhy zůstávají nedotčeny. Vlastní kapitál se zvýší o tržby za zboží a sníží o pořizovací náklady prodaného zboží. V tab. 11.4 se vlastní kapitál skládá již ze dvou položek: základní kapitál (velikost kapitálu, který do firmy vložili její vlastníci nebo akcionáři) a kumulované výděvky (celkové zisky/ztráty, kterých firma dosáhla za celou dobu své činnosti).

To znamená, že zisk dosažený v běžném období kumulované výděvky zvyšuje, dosažená ztráta je snižuje. Výše zmíněné vyplývá i z tab. 11.4. Výnosy běžného období (v tomto případě výnosy z prodeje) se projeví jako zvýšení kumulovaných výdělků a tedy jako zvýšení vlastního kapitálu (na druhé straně také jako zvýšení položky aktiv „pohledávky“). Naproti tomu úbytek zboží (oceněný pořizovacími náklady, náklady běžného období) se zobrazí jako snížení kumulovaných výdělků a tedy jako snížení vlastního kapitálu (na druhé straně také jako snížení položky aktiv „zboží“).

11.2. Výsledovka (Výkaz zisku a ztráty)

IAS/IFRS nestanoví ani povinný formát Výsledovky. Podnik má možnost členit náklady buď podle jejich funkce (účelová výsledovka) nebo podle povahy (druhová výsledovka).

V případě **druhového členění nákladů** nastává problém věcné nesrovnalosti mezi náklady a výnosy, protože náklady běžného období jsou vázány k výkonům (výrobkům, službám) provedeným v daném období (ať byly prodány nebo ne), výnosy jsou vázány k prodaným výkonům (ať byly vyrobeny v daném období nebo v minulém období). Je tedy třeba uvést náklady a výnosy do věcné shody. IAS/IFRS uvádí, že změna stavu hotových výrobků a nedokončené výroby v průběhu období znamená úpravu provozních nákladů. V některých právních úpravách včetně České republiky je zvýšení hotových výrobků a nedokončené výroby v průběhu období chápáno jako výnos. To je však v rozporu s IAS/IFRS.

V případě **účelového členění nákladů** jsou náklady a výnosy vázány k prodaným výkonům a nenastává tedy problém nesrovnalosti. Náklady související s nedokončenou výrobou a stejně tak dokončené výrobky se účtují rozvahově, aniž projdou výsledovkou.

Typ výsledovky (druhovou nebo účelovou) si zvolí podnik. V případě volby účelové výsledovky jsou požadovány dodatečné informace, zejména o odpisech a osobních nákladech, protože jsou zapotřebí pro analýzu budoucího cash flow.

Výsledovka (jak již bylo řečeno) podrobněji rozvádí jednu rozvahovou položku, a tou je dosažený zisk/ztráta běžného roku. Výsledovka se zajímá o transakce vykázané na účtech výnosů a nákladů běžného období, z nichž se za daný interval dosažený zisk/ztráta vytvořil.

Podle čistého zisku/ztráty se měří, jak firma svojí činností přispěla k růstu bohatství vlastníků v daném období. Čistý zisk/ztráta se zjišťuje jako rozdíl mezi výnosy a náklady.

Výsledovka firmy DAMO za leden 200X+1 zobrazuje výnosy, náklady a zisk uvedené v tab. 11.5 (abstrahuje se od daně ze zisku). Jsou zde vidět určité souvislosti s rozvahou. Zisk běžného roku (34500 Kč), který v rozvaze zvyšuje „kumulované výdělký“ (tab. 11.4), je ve výsledovce rozveden podle jednotlivých druhů výnosů a nákladů.

Tab. 11.5 Výsledovka firmy DAMO za leden 200X+1

Tržby z prodeje	150 000
Náklady (-) :	115 500
Náklady prodaného zboží (-)	100 000
Nájemné (-)	10 000
Odpisy zařízení (-)	500
Mzda zaměstnance (-)	5 000
Čistý zisk	34 500

Výsledovka ukazuje, které činnosti podniku v daném období prostřednictvím výnosů zvýšily výši vlastního kapitálu a prostřednictvím nákladů snížily výši vlastního kapitálu. Investoři a další uživatelé výsledovky mohou sledováním dosažených zisků/ztrát v čase, analýzou změn v položkách výnosů a nákladů a také srovnáváním dosažených výsledků s výsledky podobných podniků zhodnotit úspěšnost činností za dané období, učinit si obraz o situaci podniku a odhadnout jeho budoucí vývoj.

11.3. Výkaz peněžních toků (výkaz cash flow)

Na úvod je důležité připomenout, že výnos nemusí znamenat bezpodmínečně příjem peněz. Výnosy by měly mít za následek příjem peněžních prostředků, ale podstatné hledisko při hodnocení podnikové činnosti není podmíněno přeměnou aktiv v peněžní prostředky, ale zvýšením aktiv. Obdobně náklady nejsou zaznamenávány ve výsledovce v souvislosti s pořízením aktiv, ale až když se aktiva užívají (spotřebovávají). Např. když firma nakupuje zboží za hotové, jedná se o přeměnu jednoho aktiva (peněz) za jiné aktivum (zboží). Velikost aktiv se nemění. Když je však zboží dodáno odběrateli, aktiva se snižují. V tento okamžik musí být k výnosu (tržbě) přiřazen náklad (úbytek zboží), aby se mohl vypočítat zisk a zhodnotit daná transakce.

Zisk sám o sobě ale nevypovídá nic o schopnosti podniku vytvářet peněžní prostředky (či jejich ekvivalenty). Zisk znamená převahu aktiv nad pasivy, a ta nemusí být vázána v peněžních prostředcích. Protože podniky platí své závazky věřitelům ve formě peněz a velký počet podniků vyplácí peníze vlastníkům (společníkům, akcionářům apod.), je zapotřebí, aby manažeři firem měli kromě rozvahy a výsledovky také přehled o peněžních příjmech a výdajích. Proto se vyhotovuje třetí výkaz - výkaz o peněžních tocích, který vypovídá o pohybu peněz a jejich ekvivalentů za daný časový interval, nebo-li umožňuje uživatelům získat přehled o zdrojích a využití peněžních prostředků a jejich ekvivalentů. Tento výkaz (obdobně jako výsledovka) rozvádí podrobněji určitou rozvahovou položku. Tentokrát jsou to peněžní prostředky a jejich ekvivalenty.

Sestavení výkazu peněžních toků vyžaduje:

1. sestavit přehled činností, které měly vliv na změnu stavu peněžních prostředků (jeho zvýšení a snížení),
2. rozdělit transakce do některé ze tří kategorií: do provozní činnosti, investiční činnosti nebo finanční činnosti.

• *Provozní činnost* je hlavní výdělečná činnost podniku. Jsou to tedy operace spojené s nákupem zásob, s výrobou a prodejem výrobků, s prováděním služeb a s nákupem a prodejem zboží. Řadí se sem také inkaso plateb od odběratelů, platby dodavatelům a zaměstnancům a úhrady položek jako je nájemné, daně nebo úroky z úvěrů.

Tyto transakce se promítají do běžného výsledku hospodaření, čili čistého zisku/ztráty. Hodnota peněžního toku z provozní činnosti by měla být klíčovým ukazatelem životaschopnosti podniku. Kladná a vysoká částka udává, že firma je schopna svojí výdělečnou činností vytvořit dostatečný peněžní tok k činnosti podniku, aniž by musela využít externí zdroje financování. Bude-li hodnota tohoto peněžního toku nízká nebo dokonce záporná, firma musí získat externí zdroje financování, aby zajistila dostatečné prostředky pro svůj chod.

- **Investiční činnost** zahrnuje nákup a prodej dlouhodobých aktiv a ostatních investic, jež nejsou zahrnuty do peněžních ekvivalentů. Peněžní toky v této oblasti tedy poskytují informace o umístění peněžních prostředků do složek, které by měly firmě zajistit fungující hlavní výdělečnou činnost a s ní spojený kladný peněžní tok z provozní činnosti.

- **Finanční činnost** je činnost spojená se zajišťováním dlouhodobých vlastních (vlastní kapitál) i cizích (dlouhodobé půjčky jako např. vklad tichého společníka, dlouhodobý bankovní úvěr) peněžních prostředků.

Výkaz peněžních toků také nemá v rámci IAS/IFRS povinnou formu. Doporučuje se sestavovat část výkazu týkající se provozní činnosti pomocí přímé, příp. nepřímé metody.

Přímá metoda zobrazuje hrubé peněžní příjmy a výdaje. Zvláště jsou to skutečné peněžní příjmy od odběratelů nebo peněžní výdaje dodavatelům či zaměstnancům a jiné peněžní toky s obdobnými subjekty. Dané informace může získat podnik z vlastních účetních záznamů nebo úpravou výnosů a nákladů, které jsou spojeny s nepeněžními pohyby a souvisejí s příslušnou kategorií peněžních toků z provozních činností (např. změna stavu zásob, pohledávek, závazků).

Nepřímá metoda zobrazuje čisté peněžní příjmy a výdaje z provozních činností, které se získají úpravou zisku / ztráty před zdaněním o nepeněžní transakce (např. odpisy, tvorba a čerpání rezerv), o změny stavu zásob, provozních pohledávek a závazků za období, a o vyloučení všech ostatních položek, které jsou spojeny s investiční nebo finanční činností.

IAS/IFRS dávají přednost přímé metodě, ta totiž poskytuje informace, které mohou být využity při analýze budoucích peněžních toků, a které nejsou dostupné při použití nepřímé metody. Také zobrazuje skutečnou výši přijatých a vyplacených peněžních prostředků. V praxi je však používanější metoda nepřímá, a tak konečná volba použití přímé nebo nepřímé metody je opět na podniku.

K sestavení zbylých dvou částí výkazu peněžních toků, investiční a finanční činnosti, se používá metoda přímá.

Výkaz peněžních toků firmy DAMO za období od 1.12.200X do 31.1.200X+1 bude vypadat následovně: v tab. 11.6 je v horní části uveden přehled transakcí, které v daném období ovlivnily stav peněz, ve spodní části tab. 11.6 je uveden výkaz peněžních toků.

Tab. 11.6 Výkaz peněžních toků firmy DAMO za období 1.12.200X - 31.1.200X+1

Část I Transakce ovlivňující stav peněžních prostředků		
Transakce	Částka	Typ činnosti
1) Vložený kapitál v hotovosti	500 000	Finanční
2) Získaný bankovní úvěr	150 000	Finanční
3) Nákup zařízení za hotové	(5 000)	Investiční
6) Úhrada obchodního závazku v hotovosti	(5 000)	Provozní
7) Nákup zboží za hotové	(120 000)	Provozní
9) Inkaso pohledávek v hotovosti	1 000	Provozní
10) Úhrada nájemného za hotové	(10 000)	Provozní
14) Výplata mzdy	(5 000)	Provozní

Část II Výkaz peněžních prostředků	
CASH FLOW Z PROVOZNÍ ČINNOSTI	Kč
Inkaso pohledávek (9)	1 000
Úhrada dodavatelům (6) + (7)	(125 000)
Úhrada nájemného a mezd (10) + (14)	(15 000)
Čistý cash flow z provozní činnosti	(141 000)
CASH FLOW Z INVESTIČNÍ ČINNOSTI	
Nákup zařízení (3)	(5 000)
Čistý cash flow z investiční činnosti	(5 000)
CASH FLOW Z FINANČNÍ ČINNOSTI	
Vložený kapitál (1)	500 000
Získaný bankovní úvěr (2)	150 000
Čistý cash flow z finanční činnosti	650 000
Čisté zvýšení peněžních prostředků	404 000
Počáteční stav peněz k 1.12.200X	0
Konečný stav peněz k 31.1.200X + 1	404 000

Pozn.: Čísla v závorkách znamenají snížení peněžních toků (peněžní výdaje)

Výkaz peněžních toků firmy DAMO zobrazuje odkud peníze přišly a kam se poděly. Hlavním důvodem výsledného zvýšení peněžních prostředků za danou dobu byly transakce týkající se finanční činnosti. Vlastníci při založení firmy vložili vklad 500000 Kč a firma dále získala dlouhodobý bankovní úvěr 150000 Kč. Na zajištění provozní činnosti bylo vynaloženo 141000 Kč. Přesto, že firma vykázala zisk 34500 Kč, nezačala zatím z provozní činnosti „vydělávat“ peníze. Což není v praxi neobvyklé. V začátku podnikání někdy bývá čistý cash flow z provozní činnosti záporný.

V tomto příkladu stačilo sledovat vývoj firmy za velmi krátkou dobu. Bylo zjištěno, že firma dosáhla v tomto období zisku. Trendy ve vývoji vlastního kapitálu ale neprobíhají vždy lineárně. Podnik prochází obdobími vzestupu i poklesu, při nichž může docházet i k vykázání ztráty a tedy ke snížení vlastního kapitálu. K tomuto může však vést i nadměrné rozdělování zisku a vlastní kapitál se snižuje i v důsledku poklesu kupní síly peněz (pokud tento pokles není promítnut do ocenění aktiv a dluhů¹²).

¹² Viz pojetí kapitálu a jeho uchování.

Závěr

S rostoucím propojováním mezinárodních trhů a globalizací ekonomiky se již v 70. letech minulého století začaly objevovat snahy o mezinárodní harmonizaci účetnictví. Důvodem bylo, že rozdíly v národních účetních legislativách byly (a stále jsou) tak zásadní, že způsobovaly (a způsobují) problémy při srovnávání a hodnocení účetních výkazů společností z různých států světa.

Vypracování tzv. koncepčních rámců finančního účetnictví a výkaznictví lze považovat za významný mezník v dosavadním vývoji účetnictví.

Hlavním cílem koncepčních rámců je pomocí shodného posuzování, účtování, oceňování a vykazování dosáhnout toho, aby informace obsažené v účetních výkazech byly srovnatelné, a to jak v národním (národní koncepční rámce), tak postupně i v mezinárodním měřítku (koncepční rámec IAS/IFRS).

V říjnu roku 2002 zahájily IASB a FASB práce na projektu Konvergence, jehož cílem je harmonizace úpravy IAS/IFRS a US GAAP tak, aby byl postupně vytvořen systém standardů, který bude kompatibilní v evropském i americkém, tedy celosvětovém měřítku.

Od října roku 2004 realizují IASB a FASB projekt revize svých koncepčních rámců. Cílem tohoto projektu je vytvořit jednotný koncepční rámec účetního výkaznictví, který bude sloužit společnostem účtujícími podle IFRS i podle US GAAP a také aktualizovat a nově definovat obecné pojetí tak, aby odráželo změny ekonomického prostředí, k nimž došlo v poslední době.

Projekt revize koncepčního rámce má pro další vývoj standardů účetního výkaznictví a jejich aplikaci v mezinárodním měřítku zcela zásadní význam. Sbližování IFRS a US GAAP není bez jednotného koncepčního rámce vůbec možné.

V roce 2005 tisíce společností po celém světě přešlo z národních účetních standardů na Mezinárodní účetní standardy IAS/IFRS. Podle prvních informací se úsilí spojené s přechodem na IAS/IFRS vyplatilo zejména z hlediska investorů, věřitelů a manažerů fondů, kteří vědí, že IAS/IFRS poskytují nové cenné informace o finanční situaci společnosti a jejích výsledcích. Vzhledem k tomu, že finanční trhy bez ohledu na politické hranice přitahují investory a poskytovatele kapitálu, je srovnatelnost účetních závěrek, kterou umožňují standardy IAS/IFRS, další velkou výhodou pro uživatele účetní závěrky.

V České republice je kromě povinnosti vykazovat od roku 2005 podle IAS/IFRS konsolidované účetní závěrky ve společnostech, které emitují veřejně obchodovatelné cenné papíry, také povoleno používat IAS/IFRS při sestavování účetních závěrek v ostatních společnostech.

Z této situace vyplývá, že pro mnohé české společnosti se v současné době stává problematika IAS/IFRS více než aktuální.

Summary

This bachelor's work has to do with International Accounting Standards (IAS)/ International Financial Reporting Standards (IFRS) and Framework, which is their part.

Framework itself is not an accounting standard. It contains basic presumes, from which goes text IAS/IFRS. It demarcates targets accounting statement inclusive specification users accounting statements. It engages qualitative characteristics accounting statements, definitions of basic elements of statements. It demarcates criterions and conditions for recognizing basic elements of statements in accounting and methods theirs evaluating. It explains questions about capital conception and its saving too. It is also a concrete basic idea of accounting statements.

Main frameworks' target is that the information in accounting statements are equal in national (national frameworks) and gradually in international criterion too (framework IAS/IFRS).

The reason is, that differences in each national accounting legislatives were (and still are) the fundamental problem which cause troubles in comparing and evaluating (classification) accounting statements between companies from different states of the world.

In the last years some project are realized. Their main target is to harmonize IAS/IFRS and US GAAP to gradually make a uniform framework, which will be compatible in Europe and American standards, and also in international criterion.

Key words: Framework, International Accounting Standards, International Financial Reporting Standards, harmonization, accounting statements

Přehled použité literatury

CARDOVÁ, Z., PELÁK, J. *Finanční účetnictví: Cvičební texty*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 167 s. ISBN 80-245-0849-4.

FIREŠ, B., HARNA, L. *Mezinárodní účetní standardy: Konsolidovaná účetní závěrka*. Praha: Balance, 1997. 398 s. ISBN 80-238-2349-3 (v knize neuvedeno).

Kolektiv autorů. *Abeceda účetnictví pro podnikatele 2006*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2006. 423 s. ISBN 80-7263-329-5.

KOVANICOVÁ, D., et al. *Finanční účetnictví: Světový koncept*. 4. vyd. Praha: Polygon, 2003. 524 s. ISBN 80-7273-090-8.

KRUPOVÁ, L. *IAS v příkladech: srovnávání vybraných mezinárodních účetních standardů s českou účetní legislativou*. 1. vyd. Praha: VOX, 2002. 215 s. ISBN 80-86324-22-2.

KRUPOVÁ, L., VAŠEK, L., ČERNÝ, M. R. *IAS/IFRS. Mezinárodní standardy účetního výkaznictví*. 1. vyd. Praha: VOX, 2005. 1050 s. ISBN 80-86324-44-3.

KOVANICOVÁ, D. *Mezinárodní účetní standardy: Rozvaha, výkaz o změnách ve vlastním kapitálu a komentář k účetním výkazům*. Účetnictví, 2001, č. 9, s. 26-31.

KRÁL, B., SVOBODA, S. *Koncepční rámec Mezinárodních účetních standardů pro přípravu a předkládání účetní závěrky*. Účetnictví, 2001, č. 7, s. 42-47.

KŘÍŽ, P., KULHAVÝ, P., BAŠTA, T. *IFRS a české účetní předpisy : podobnosti a rozdíly* [online]. c2004 [cit. 15.3.2007]. Dostupný z WWW:
<[http://www.pwc.com/extweb/pwcpublishings.nsf/dfef71994ed9bd4d802571490030862f/44d0df09dc16772d8025702300488c75/\\$FILE/PwC_IFRSaCUP_podobnosti_rozdily.pdf](http://www.pwc.com/extweb/pwcpublishings.nsf/dfef71994ed9bd4d802571490030862f/44d0df09dc16772d8025702300488c75/$FILE/PwC_IFRSaCUP_podobnosti_rozdily.pdf)>.

Na cestě ke společnému koncepčnímu rámci. *Global EYe on IFRS : Zpravodaj o mezinárodním účetním výkaznictví* [online]. 2007 [cit. 15.3.2007], s. 2-5. Dostupný z WWW:
<[http://www.ey.com/Global/download.nsf/Czech_Republic/Global_EYe_on_IFRS_-_January_2007_-_CZ/\\$file/Global%20EYe_Jan2007_CZ.pdf](http://www.ey.com/Global/download.nsf/Czech_Republic/Global_EYe_on_IFRS_-_January_2007_-_CZ/$file/Global%20EYe_Jan2007_CZ.pdf)>.

PETRMAN, M. *IFRS do kapsy: Průvodce mezinárodními standardy účetního výkaznictví* [online]. c2006 [cit. 15.3.2007]. Dostupný z WWW:
<<http://www.iasplus.com/dttdpubs/2006pocketczech.pdf>>.

VÁCHA, P., KULÍK, J. *Přehled rozdílů mezi Mezinárodními standardy účetního výkaznictví a Českou účetní legislativou* [online]. 2006 [cit. 15.3.2007]. Dostupný z WWW:
<[http://www.ey.com/Global/download.nsf/Czech_Republic/IFRS_and_CAL_Comparison_2006_CZ/\\$file/IFRS%20and%20CAL%20Comparison%202006_CZ.pdf](http://www.ey.com/Global/download.nsf/Czech_Republic/IFRS_and_CAL_Comparison_2006_CZ/$file/IFRS%20and%20CAL%20Comparison%202006_CZ.pdf)>.